

Železnodobni gomili na Godeško-Reteških dobravah pri Škofji Loki

Two Early Iron Age tumuli at Godeško-Reteške dobreve near Škofja Loka

Barbara BREZIGAR

Izvleček

V prispevku so predstavljeni rezultati izkopavanja dveh starejšeželeznodobnih gomil G 21 in G 22, ki pripadata gomilnemu grobišču na Godeško-Reteških dobravah pri Škofji Loki. Gomili sta bili raziskani leta 2020 v okviru zaščitnih arheoloških izkopavanj, ki so potekala zaradi širitve industrijske cone Trata. V gomili G 21 so bili odkriti trije žgani grobovi, od tega eden s pridatkom železne sulične osti, železne plavutaste sekire, fibulo in posodo. Na podlagi najdb so grobovi datirani v prvo polovico ali sredino 5. st. pr. n. št. V obeh gomilah so bili v nasutih odkriti odlomki različnih keramičnih posod z rdeče-črnim premazom, drobci sežganih kosti ter posamezne najdbe železnih nožev in delov noše; gre za ostanke uničenih grobov in nakazujejo nekoliko širši časovni razpon gomil že od konca 7. ali 6. st. pr. n. št. naprej.

Ključne besede: Slovenija; Gorenjska; Godešič; Trata; starejša železna doba; gomile; gomilno grobišče; žgani grobovi

Abstract

The article presents the results of the excavations of two Early Iron Age tumuli, G 21 and G 22, belonging to the tumuli burial ground at Godeško-Reteške dobreve near Škofja Loka. The tumuli were excavated in 2020 as part of rescue excavations carried out due to the expansion of the Trata industrial zone. In tumulus G 21, three cremation graves were discovered, one of which contained grave goods in the form of an iron spearhead, an iron winged axe, a fibula and a vessel. Based on the finds, the graves are dated to the first half or mid-5th century BC. Furthermore, in the fills of both tumuli, fragments of different pottery vessels with red-black paint, fragments of burnt bones, and individual finds of iron knives and parts of attire were found. This finds most likely originate from destroyed graves and indicate the possibility of a somewhat broader time span of the tumuli from the end of the 7th or 6th century BC on.

Keywords: Slovenia; Gorenjska region; Godešič; Trata; Early Iron Age; tumuli; tumuli cemetery; cremation graves

Med arheološkimi raziskavami zaradi širitve industrijske cone Trata – Filc pri Škofji Loki je bila odkrita do zdaj neznana bronastodobna nižinska naselbina, na mestu katere sta bili v času starejše železne dobe nasuti dve gomili.¹ Naselbinske najd-

be so iz časa pozne srednje bronaste dobe in niso predmet tega prispevka. V članku so predstavljeni le rezultati izkopavanj železnodobnih gomil.

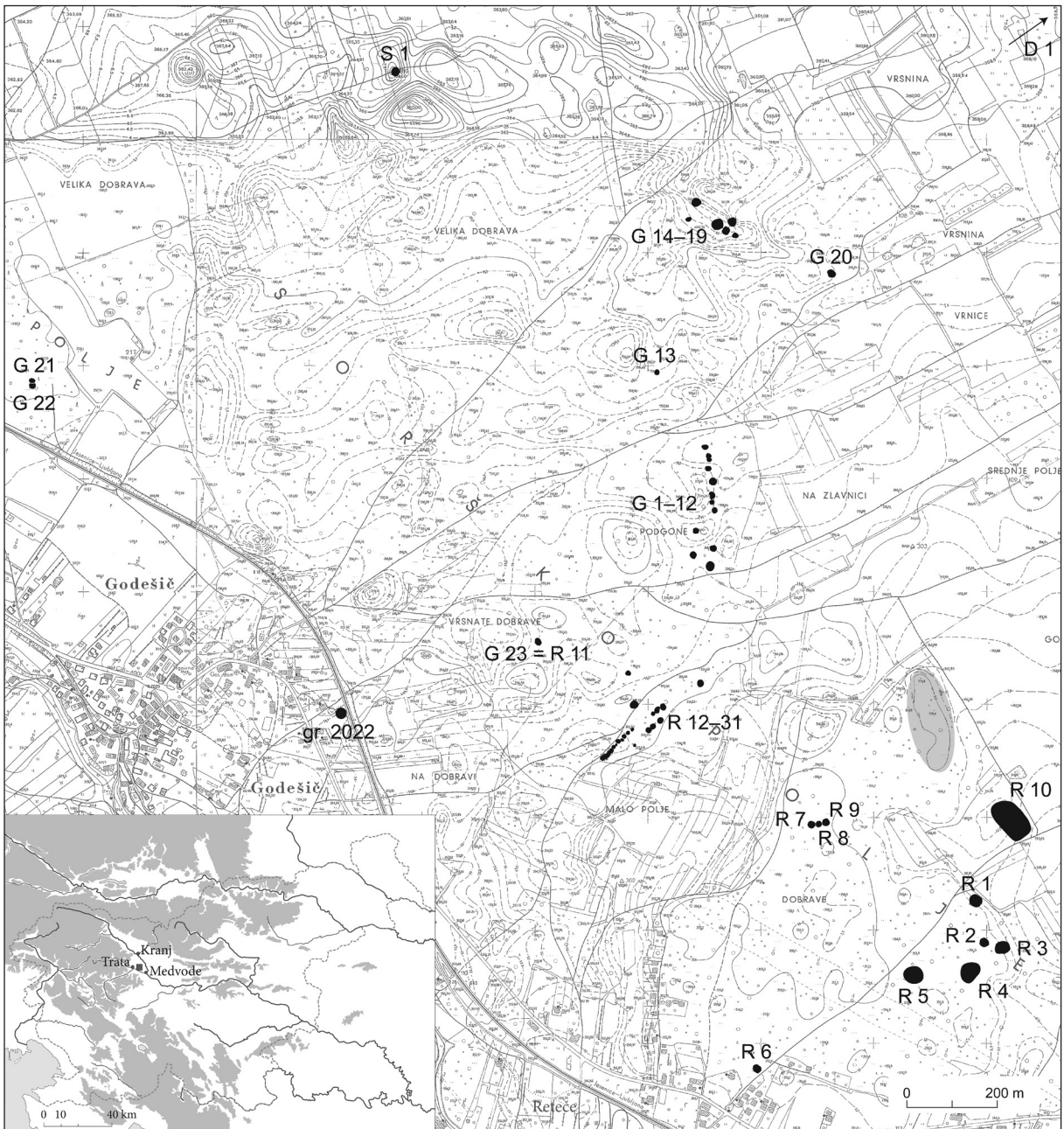
¹ Predhodne arheološke raziskave je izvedlo podjetje Arheoterra, d. o. o., leta 2017 (Kovač 2017, neobjavljeno poročilo); sledila so zaščitna arheološka izkopavanja, ki jih je med letoma 2018 in 2020 opravilo podjetje Avgusta,

d. o. o. (neobjavljeni poročili: Brezigar, Klokočevnik 2018; Brezigar 2021) pod nadzorom pristojnih konservatork Mije Topličanec z Zavoda za varstvo kulturne dediščine OE Ljubljana, mag. Judite Lux z Zavoda za varstvo kulturne dediščine OE Kranj, strokovna svetovalka nadzornicama je bila Lucija Grahek, ZRC SAZU.

GEOGRAFSKA LEGA NAJDIŠČA

Gomili pripadata obsežnemu gomilnemu grobišču na Godeško-Reteških dobravah, ki leži na valovitem ravninskem svetu Sorškega polja (sl. 1). Sorško polje je ravnica, ki položno pada od Kranja

proti Godešiču in Medvodam. Površje ravnice je mlajšepleistocenski vršaj Save. Iz prodnate ravnice se dvigajo starejšepleistocenske nizke valovite terase, prekrte z debelo plastjo gline s prodniki. Ena od teh teras je Velika Dobrava med Godešičem in Retečami, ki je na zahodni strani zamejena s

Sl. 1: Godeško-Reteške dobrave. Lega gomil starejše železne dobe, domnevne železnodobne naselbine (označena s živo barvo) in prazgodovinskega groba, odkritega leta 2022 (gr. 2022).

Fig. 1: Godeško-Reteške dobrave. The position of Early Iron Age tumuli, location of the presumed Iron Age settlement (marked grey) and a prehistoric grave discovered in 2022 (gr. 2022).

G = Godešič; R = Reteče; D = Dorfarje; S = Suha

(črka pred zaporedno številko gomile predstavlja začetnico imena katastrske občine, kjer se gomila nahaja / The letter in front of the serial number of the tumulus stands for the initial of the cadastral unit in which the tumulus is located) (vir / source: TTN5©GURS; Ramšak 2009, 36, sl. 1, in / and Orehek *et al.* 2022, neobjavljeno poročilo / unpublished report)

potokom Žabnica, edinim površinskim tokom na Sorškem polju, na južni strani pa se strmo spusti proti globoko zarezani dolini Sore.²

Pod glino in prodrom, ki prekriva ravne dele polja, leži konglomerat, ki sestavlja omenjene terase in ponekod izdanja na površje, npr. v kanjonu Žabnice – ta je od lokacije obravnavanih dveh gomil oddaljen približno 300 m proti zahodu.³

Večina gomil, ki ležijo v strnjenih skupinah, leži jugovzhodno od naselja Trata v smeri proti Godešiču in Retečam.⁴ Proti severovzhodu sta v trenutnem stanju raziskav prepoznani le dve posamezni gomili, ki sta prav tako kilometer oz. skoraj dva oddaljeni od drugih gomil.⁵

ZGODOVINA RAZISKAV

Gomilno grobišče na Godeško-Reteških dobravah sestavlja več posameznih skupin gomil. Skupno je danes prepoznanih 55 gomil (*sl. 1*),⁶ a naj bi jih bilo po nepreverjenih podatkih okoli 150, širile pa naj bi se proti severu vse do naselja Drulovka pri Kranju.⁷

Šest gomil je bilo v preteklosti že raziskanih in so datirane v čas od 7. do 5. st. pr. n. št. Izkopavanje ene od gomil na območju R 1–6 za vasjo Reteče je omogočil odvetnik Niko Lenček leta 1936 ali 1939. Ta gomila je bila leta 1940 ponovno raziskana pod vodstvom Rajka Ložarja iz Narodnega muzeja v Ljubljani, poleg nje pa še ena – R 20. Leta 1958 je France Leben v okviru Sekcije za arheologijo pri SAZU v Ljubljani in v sodelovanju z Loškimi muzejem raziskal štiri gomile, in sicer R 19 (A), R 18 (B), R 22 (C) in G 3 (D).⁸

² Žlebnik 1975, 260.

³ Žlebnik 1975, 261.

⁴ V Registru kulturne dediščine (RKD 2022) je ta sklop gomil evidentiran kot Gomilno grobišče Godešič – Arheološko najdišče Podgone, EŠD 12124.

⁵ V Registru kulturne dediščine imata gomili oznako Trata – Prazgodovinska gomila, EŠD 14597, in Meja – Prazgodovinska gomila, EŠD 12134. Glej še Ramšak 2009.

⁶ Ramšak 2009, 33, sl. 1.

⁷ Eržen 1963, 74.

⁸ Gorišek 1956, 264; Leben 1959, 88–90; Šubic 1998; Šubic 1999, 228; Rant 2000, 190; Leben 2001, 46; Ramšak 2009, 39–53. Gomile, raziskane l. 1958, so bile označene s črkami A, B, C in D. Oštevilčenje gomil in z oznako katastrskih občin (R = k. o. Reteče; G = k. o. Godešič; D = k. o. Dorfarje; S = k. o. Suha) je l. 1963 naredil Janez Eržen po topografskem pregledu gomilnega grobišča, med katerim je bilo prepoznanih 54 gomil (Eržen 1963, neobjavljeno poročilo).

Gomili G 21 in G 22 sta bili izkopani leta 2020 v okviru zaščitnih arheoloških izkopavanj pri širjenju industrijske cone Trata. Izkopavanja je izvedlo podjetje Avgusta, d. o. o., pod vodstvom Barbare Brezigar.

Leta 2022 je bil med arheološkimi raziskavami v okviru državnega prostorskega načrta za železniško progo Ljubljana–Kranj–Jesenice odkrit prazgodovinski žarni grob z odlomki keramične posode – žare ter drobci sežganih kosti.⁹ Gre za osamljen žarni grob, ki bi lahko pripadal železnodobnemu grobišču na Godeško-Reteških dobravah bodisi kot plan žgani grob in s tem primer drugačnega načina pokopa glede na pokope pod gomilo bodisi kot ostanek groba iz danes zavrnanne gomile, kar bi nakazovala plitka pojavnost ostankov žare in delna uničenost groba s kmetijsko obdelavo.

GOMILI G 21 IN G 22¹⁰

Oznaka gomil, raziskanih leta 2020, je prevzeta po Erženu in Ramšakovi, kjer je severna gomila označena kot G 21, južna pa kot G 22 (*sl. 2*).¹¹ Pred začetkom izkopavanja sta bili gomili izmerjeni in fotografsko dokumentirani. Ob njuni ponovni izmeri je bilo ugotovljeno, da dimenzije gomile G 21 ustrezajo meram severne gomile iz leta 2007, medtem ko dimenzije južne gomile, označene kot G 22, precej odstopajo od starejših meritev.

Gomila G 21 (*sl. 3A, B*)

Parc. št. 162/1, k. o. Godešič, severna gomila

1963: pr. 15 m; viš. 1,5 m

2007: pr. 13,64 m; viš. 0,77 m

2020: pr. 13,82 m; viš. 0,77 m

Gomila G 22 (*sl. 3A, C*)

Parc. št. 162/1, k. o. Godešič, južna gomila

1963: pr. 10 m; viš. 1 m

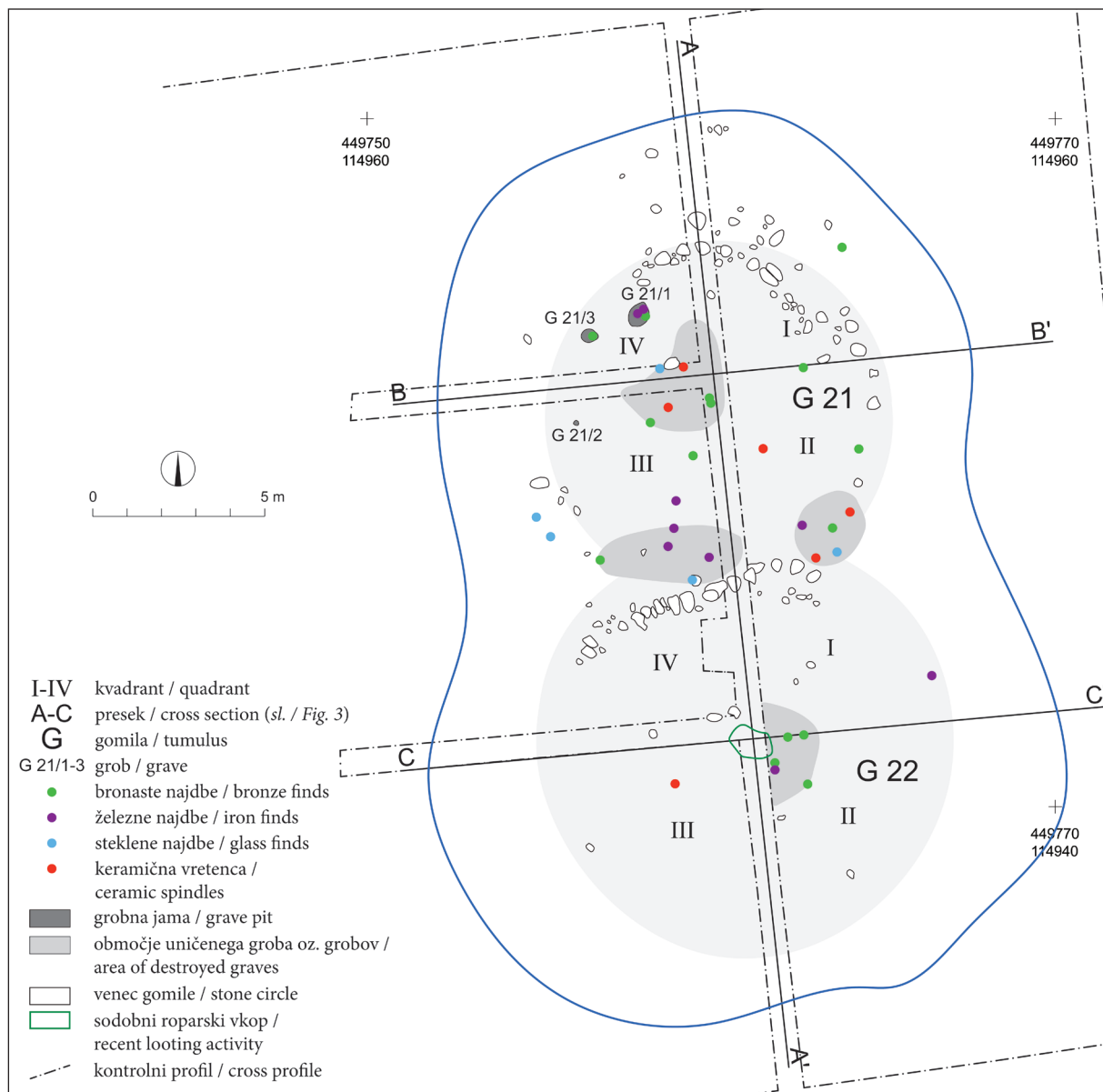
2007: pr. 10,25 m; viš. 0,69 m

2020: pr. 14,29 m; viš. 1 m, na vrhu gomile vidna rahla vdrtnina zaradi roparskega vkopa

⁹ Orehek *et al.* 2022, 18 (neobjavljeno poročilo).

¹⁰ Gomili G 21 in G 22 sta bili v Registru kulturne dediščine vpisani pod EŠD 12123 Godešič – Arheološko najdišče Godeške Dobrave.

¹¹ Gomile je l. 1963 označil Janez Eržen (Eržen 1963 neobjavljeno poročilo). Alenka Ramšak je v okviru diplomske naloge opravila topografijo in geodetske izmere gomil ter na podlagi primerjave dimenzij v seznamu iz l. 1963 izdelala načrt (Ramšak 2009, 36, sl. 1). Kopijo Erženovega načrta in elaborata iz l. 1963 sem dobila v vpogled po zaključku terenskih del, tako da primerjava prvotnega načrta in opisov gomil s stanjem na terenu ni bila izvedena. Po pregledu opisa gomil G 21 in G 22 ter načrta niso bila ugotovljena odstopanja od podatkov, ki jih povzema Ramšakova.

Sl. 2: Godeško-Reteške dobrave. Tloris gomil G 21 in G 22.

Fig. 2: Godeško-Reteške dobrave. Ground plan of tumuli G 21 and G.

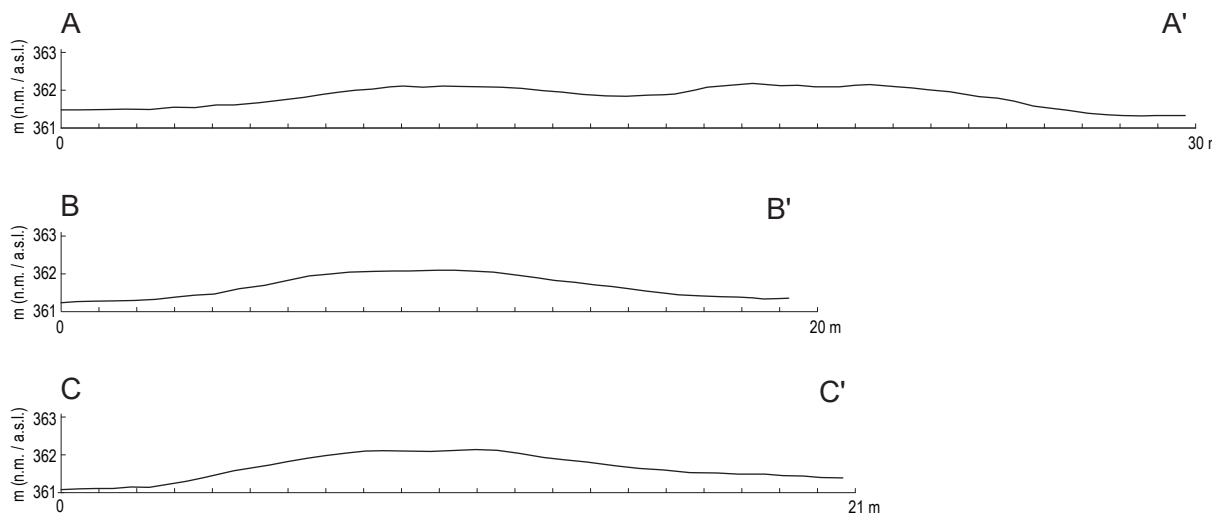
Gomili G 21 in G 22 sta ležali druga zraven druge v manjšem gozdu z ledinskim imenom Kozinov boršt severno ob železniški progi Škofja Loka–Ljubljana in vzhodno od naselja Trata. Nasuti sta bili na pretežno ravnem terenu blizu roba manjše terase, ki se zalomi južno od gomil. V smeri zahoda se teren začne naravno rahlo spuščati proti potoku Žabnica.

Gomili sta se stikali, kar je najverjetneje posledica tega, da sta se sčasoma nekoliko znižali in razlezli. Po legi ni bilo mogoče ugotoviti, katera gomila je bila nasuta prva.

Premer severne gomile G 21 znaša 13,82 m, v višino je ohranjena 0,77 m, južna gomila G 22 pa

je s premerom 14,29 m nekoliko večja in ohranjena v višino 1 m. Na vrhu G 22 je opazna rahla vrdtina, ki se je izkazala za posledico modernega roparskega vkopa v središče gomile.

Izkopavanje gomil je potekalo hkratno in z ohranjanjem kontrolnih presekov v smeri S–J čez obe gomili ter prečnih profilov pravokotno nanj v smeri Z–V na zahodni polovici izkopa (sl. 3; 4). Kontrolni preseki so bili odstranjeni ob koncu izkopavanj. Vsaka gomila je bila razdeljena na štiri kvadrante. Kvadrant I je bil določen v severovzhodnem delu gomile, kvadrant II označuje jugovzhodni del, kvadrant III jugozahodni del in kvadrant IV severozahodni del gomile (sl. 2).

Sl. 3: Godeško-Reteške dobrave. Gomili G 21 in G 22. A – A' presek S–J čez obe gomili; B – B' presek Z–V čez gomilo G 21; C – C' presek Z–V čez gomilo G 22.

Fig. 3: Godeško-Reteške dobrave. Tumuli G 21 and G 22. A – A' cross-section N–S across both tumuli; B – B' cross-section W–E across tumulus G 21; C – C' cross-section W–E across tumulus G 22.

Sl. 4: Godeško-Reteške dobrave. Gomili G 21 in G 22 z ohranjenimi prečnimi profili: a – pogled proti jugu; b – pogled od zgoraj.

Fig. 4: Godeško-Reteške dobrave. Tumuli G 21 and G 22 with preserved cross profiles: a – a view towards the south; b – a view from above.

Nasutja gomil so bila raziskana stratigrafsko s postopnim odstranjevanjem posameznih plasti in poglobljanjem plašča gomile po režnjih debeline 5–10 cm ter hkratnim strganjem površine do pojava posameznih sledov ostalin ali grobov.

Gomili sta bili prekriti z močno prekoreninjenim gozdnim humusom debeline do 10 cm, pod njim je bila tanjša podpovršinska humusna plast debeline 10–15 cm, ki je prav tako prekrivala obe gomili.

Gomilno nasutje je bilo homogeno iz mehke meljaste zemljine brez kamenja in vidnih sprememb v plasti zaradi nasipanja ali morebitnih vkopov. Izjema je sodobni roparski vkop v sredino gomile G 22. V nasutjih gomil so se pojavljale raztresene najdbe, med temi prevladujejo odlomki keramičnih posod, različnih kovinskih najdb in steklenih jagod, ki jih lahko datiramo v čas železne dobe, najverjetneje izvirajo iz uničenih in prekopanih žganih grobov. Pojavljali pa so se tudi številni odlomki bronastodobne lončenine, kar kaže, da zemljina za nasutje gomil izvira iz neposredne bližine, kjer se je razprostirala bronastodobna naselbina.¹² Osnovo, na katero sta bili gomili nasuti, predstavlja plast rumenkasto rjave ilovnate zemljine – vanjo so bili vkopani bronastodobni objekti – in je po strukturi in barvi enaka nasutju gomil.

¹² Bronastodobna lončenina iz nasutja gomil ni prikazana na tablah. Glede na analogije je primerljiva s keramiko iz naselbine na tem mestu, ki je preliminarno datirana v čas pozne srednje bronaste dobe (Brezigar, Klokočevnik 2018, neobjavljeno poročilo; Brezigar 2021, neobjavljeno poročilo).

Gomili sta imeli delno ohranjena kamnita venca. Okoli gomile G 21 je bil venec strnjeno ohranjen le na severnem in severovzhodnem obodu gomile, kjer se pojavlja na globini 20–40 cm pod površjem. Na preostalem delu nakazujejo potek oboda gomile le posamezni kamni. Kamnit venec gomile G 22 je bil prav tako strnjeno ohranjen le na severnem in severozahodnem delu oboda. Na stiku z gomilo G 21 so kamni ležali nekoliko globlje, na globini 69–78 cm. Posamezni kamni so ležali tudi zunaj linije venca v notranjosti obeh gomil.

Za venec so bili uporabljeni skoraj izključno veliki konglomeratni kamni, ki so bili očitno prineseni od drugod, saj se konglomerat na tej lokaciji ne pojavlja. Njegov izvor lahko iščemo v bližnjem kanjonu Žabnice, približno 350 m zahodno od lokacije gomil, kjer izdanja in se pojavlja že na površju.

Pod površinsko plastjo sta se okoli gomil pokazala koncentrična pasova temnejše obarvane zemljine, ta je prekrivala in na zunanji strani obdajala kamnit venec oz. obod gomil. Gre za del nasutja gomil, ki je sčasoma erodiral in se akumuliral ob njenem vznožju. Tako kot v nasutju gomil so se sporadične najdbe pojavljale tudi v tem temnem pasu okoli njih in najverjetneje izhajajo iz uničenih železnodobnih grobov.

Grobovi

V gomili G 21 so se ohranili trije grobovi. Označeni so kot grob G 21/1, grob G 21/2 in grob G 21/3, medtem ko se v gomili G 22 ni ohranil niti en grob (sl. 2).

Grobovi so ležali znotraj venca na severozahodnem delu gomile G 21. Vkopani so bili v nasutje gomile in delno vkopani še v plast pod nasutjem. Ker se zasutja grobov niso razlikovala od gomilnega nasutja, vkopa in oblike grobne jame ni bilo mogoče določiti, grobovi so bili prepoznani šele po grobnih pridatkih ali žganini.

Grob G 21/1 (sl. 2: kv. IV; 5; t. 1: 1–4)

Žgani grob. Vrh groba se je pojavil 35 cm pod površjem gomile, dno pa na globini 52 cm.

Velikost in oblika grobne jame nista določljivi, ker vkop ni bil viden. Najdbe in posamezni drobci sežganih kosti so ležali na površini velikosti 70 × 50 cm. V grob je bila pridana keramična posoda (t. 1: 1), ob kateri je bila na dnu grobne jame žganina, na vrhu te je ležala bronasta fibula (sl. 8: a; t. 1: 2). Nekaj sežganih kosti je bilo tudi v posodi. Zvita in

Sl. 5: Godeško-Reteške dobrave. Gomila G 21, grob 1.
Fig. 5: Godeško-Reteške dobrave. Tumulus G 21, grave 1.

Sl. 6: Godeško-Reteške dobrave. Gomila G 21, grob 2.
Fig. 6: Godeško-Reteške dobrave. Tumulus G 21, grave 2.

Sl. 7: Godeško-Reteške dobrave. Gomila G 21, grob 3.
Fig. 7: Godeško-Reteške dobrave. Tumulus G 21, grave 3.

razlomljena sulična ost je ležala ob posodi nad žganino, železna sekira pa je bila ob sulični osti zasajena v tla (sl. 5; t. 1: 3,4).

Pridatki orožja v grobu kažejo na pokop moške osebe.¹³

¹³ Na podlagi antropološke analize vzorca žganine iz groba G 21/1 spol in starost osebe nista določljiva. Antropološko analizo kostnih ostankov je opravila dr.

Grob G 21/2 (*sl.* 2: kv. III; 6; *t.* 1: 5)

Žarni grob. Vrh groba se je pojavil na globini 40 cm pod površjem gomile. Glede na linijo poteka oboda gomile je ležal na notranji strani venca, ki je bil tu sicer slabše ohranjen.

V grobni jami je bilo dno keramičnega lonca s sežganimi kostmi, lonec predstavlja žaro (*sl.* 6; *t.* 1: 5). Posamezni drobcji sežganih kosti so se pojavljali tudi v zemljini ob žari. Drugih pridatkov v grobu ni bilo.

Lonc oz. njegovo dno je ohranjeno do višine 6 cm. Manjkajoč zgornji del posode kaže na možnost, da je bil grob že poškodovan, čeprav vkopa oz. poškodbe groba ni bilo mogoče razpoznati.

Antropološka analiza kostnih ostankov kaže na pokop odrasle osebe, spol ni določljiv.

Grob G 21/3 (*sl.* 2: kv. IV; 7; *t.* 1: 6)

Žgani grob. Tudi ta je ležal na notranji strani venca gomile G 21. Vrh groba se je pojavil na globini 48 cm pod površjem, dno pa na globini 62 cm. Vkopan je bil v plast, na katero je bila gomila nasuta.

V grobni jami je bila samo žganina, na njej je ležala bronasta fibula (*sl.* 7; 8: b; *t.* 1: 6). Žganinska plast s sežganimi kostmi in drobcji oglja je obsegala površino 40 × 37 cm.

Antropološka analiza kostnih ostankov kaže na pokop verjetno odrasle osebe nedoločljivega spola.

Območja uničenih grobov in raztresene najdbe v gomilah

V nasutjih obeh gomil je bilo odkrito večje število značilnih železnodobnih grobnih najdb (*t.* 2–5). Raztresene najdbe v gomilnih nasutjih si je mogoče razlagati kot ostanke posebnih obredij, npr. odlomke posod kot ostanke daritev ob pogrebnih slovesnostih,¹⁴ vendar distribucija, močna fragmentiranost keramičnih in kovinskih najdb, predvsem pa prisotnost sežganih kosti kažejo, da gre najverjetneje za najdbe iz poškodovanih in uničenih grobov. Homogenost nasutja obeh gomil in odsotnost vidnih roparskih vkopov bi lahko bili

Petra Leben-Seljak, fizična antropologinja, Avgusta, d. o. o. Skupno je bilo pregledanih 6 vzorcev žganine, vsi so vsebovali človeške kosti. Za vse vzorce sta značilni zelo nizka teža in močna fragmentacija, barva žganine pa kaže na kremacijo ob zelo visoki temperaturi. Sodeč po nizki teži (grob G 21/1: 6 g, grob G 21/2: 115 g, grob G 21/3: 54 g) so žganine vsebovale le majhen del celotnega skeleta (Leben-Seljak, 2022, neobjavljeno poročilo).

¹⁴ Tecco Hvala, Škvor Jernejčič 2017, 119.

pokazatelj, da naj bi bili gomili v preteklosti, morda že v prazgodovini, izropani. Pomenljivo se zdi, da sta bili gomili po roparskih posegih ponovno nasuti. Dokaza, kdaj in s kakšnim namenom se je to zgodilo, nimamo, morda se je s tem zakrilo dejanje ropanja gomil. V gomilo G 22 je bilo ponovno poseženo v sodobnem času, o čemer priča vkop v njeno sredino.

Zgostitev najdb in sežganih kosti je bila zaznana na več mestih, predvsem v središču obeh gomil ter na južnem obodu gomile G 21 (*sl.* 2), glede na prisotnost sežganih kosti so bila ta območja opredeljena kot ostanke uničenega groba oz. grobov.

V sredini gomile G 21 so bili odkriti odlomki štirih ali petih posod z rdečim ali rdeče-črnim premazom (*t.* 2: 1–5), odlomki dveh drugih keramičnih posod (*t.* 2: 6–7), deli vsaj dveh fibul (*t.* 2: 8–10), železen okov (*t.* 2: 11) in štiri vretenca – od teh je eno iz steklene paste, preostala so keramična (*t.* 2: 12–15).

Na sredini gomile G 22 pa so bili odkriti odlomki posode z rdeče-črnim premazom (*t.* 2: 16), noga certoške fibule (*t.* 2: 17) in dva kosa železnega noža (*t.* 2: 18). Manjša količina najdb na tem območju je verjetno posledica sodobnega ropanja gomile.

Na južnem obodu gomile G 21 so bili na notranji strani venca na večji površini odkriti številni odlomki rdeče in rdeče-črno slikane keramike, ki pripadajo vsaj štirim različnim posodam (*t.* 3: 1–2,4–5), odlomki lonca s poudarjenim ramenom (*t.* 3: 8) in loncev z okrasom na ramenu posode v obliki vzporednih kanelur (*t.* 3: 7), kakršen se pojavlja tudi na loncu iz groba G 21/1 (*t.* 1: 1), ali z okrasom odtisov in vbodov ter v nekaterih primerih v kombinaciji z metličenjem zunanje in notranje površine (*t.* 3: 3,6). Med najdbami sta tudi dve keramični vretenca (*t.* 3: 11–12) in rezilo ukrivljenega železnega noža (*t.* 3: 14). Od pridatkov noše je bil odkrit majhen odlomek narebrene zapestnice (*t.* 3: 13). Te najdbe in sežgane kosti, ki so verjetno ostanke uničenih grobov, so ležale v zemljini iste barve in konsistence, kot je nasutje gomil.

Močno fragmentirane najdbe so se sporadično pojavljale tudi v nasutjih gomil in v erodirani temni plasti, ki se je naložila ob vznožju obeh gomil. Med najdbami so pogosti odlomki lončenine z rdeče-črnim premazom (*t.* 4: 1–4; 5: 1–4,6,8–9)¹⁵ in odlomki trebušastih loncev (*t.* 4: 7; 5: 5). Z enim primerkom je zastopana oblika lonca z navznoter

¹⁵ Odlomki posode, prikazane na *t.* 5: 1–4, so bili raztreseni v nasutju gomile G 22 in ne pripadajo nujno eni posodi.

nagnjenim ustjem, ki ima pod robom ustja viden del vtisnjenega okrasa (t. 4: 5). V nasutju gomile G 21 so bili odkriti še odlomek bronaste narebrenne zapestnice (t. 4: 11) in steklena jagoda (t. 4: 10) ter odlomki rezil treh ukrivljenih železnih nožev (t. 4: 12–14). V nasutju gomile G 22 je bila na vzhodnem obodu gomile odkrita železna rombična pasna spona (t. 5: 12), na drugih mestih v nasutju pa še odlomek bronastega predmeta, morda del loka certoške fibule ali gladke bronaste zapestnice (t. 5: 10), in odlomek železnega paličastega predmeta kvadratnega preseka, morda del šila (t. 5: 11).

Odlomki keramičnih posod in različnih delov noše ter orodja ali orožja so običajni dodatki v halštatskodobnih grobovih. Tudi v erodirani plasti temne zemljine, ki se je akumulirala ob vznožju gomil, so bili najdeni podobni predmeti, npr. odlomek narebrenne zapestnice (t. 4: 15), lok fibule (t. 4: 16), železen nož z ukrivljenim rezilom (t. 4: 18) in železno sulično kopito (t. 4: 19) ter odlomki steklenih jagod istega tipa, kot je steklena jagoda, odkrita v nasutju gomile G 21 (t. 4: 17, *sl.* 10). Posebej zanimiva in izpovedna je raztresenost steklenih jagod po celotnem južnem obodu gomile G 21, pri čemer je bila ena cela jagoda najdena v nasutju gomile v drugi četrtini gomile G 21 (t. 4: 10), ena cela (t. 4: 17) ter več fragmentov ene ali več jagod istega tipa pa raztresenih na večji površini znotraj pasu akumulirane temne zemljine ob vznožju gomile G 21 v tretji četrtini gomile.

OPREDELITEV NAJDB, GROBOV IN GOMIL

Keramične najdbe

Keramika z rdeče-črnim premazom

Med odlomki lončenine je največ rdeče-črno slikane keramike. Ta keramika je vezana na posoški – svetolucijski in venetski prostor oz. območji Padove in Est. Izdelana je na lončarskem kolesu, zanjo je značilno tudi, da se rdeča in črna barva izmenjujeta v pasovih, ki so včasih ločeni z rebri.¹⁶ Na ozemlju današnje Slovenije se pojavi proti koncu 7. in v 6. st. pr. n. št. tako v svetolucijskem kot dolenskem kulturnem krogu.¹⁷

Število odlomkov različnih ustij kaže, da so bile posode z rdeče-črnim premazom pogost pridatek

v obravnavanih gomilah. Razločimo lahko ostanke vsaj 13 posod z različno oblikovanimi ustji, verjetno pa ohranjeni odlomki pripadajo še več različnim posodam. Med oblikami posod z rdeče-črnim premazom lahko prepoznamo ciborije (t. 2: 1; 3: 1; 5: 2) in sklede (t. 2: 4; 3: 4; 4: 2). V večini primerov imajo zunanjo površino v celoti prevlečeno z rdečim premazom, prek tega je v pasovih nanesa srebreno siva barva, ki se je slabše ohranila, redkeje črna. V posameznih primerih so pasovi črne barve ločeni z rebri (t. 4: 4; 5: 6,14), le v enem primeru je naslikan mrežast ornament (t. 5: 13).

Slikanje keramike je izrazit mladohalštatski način okraševanja posod. Na Dolenskem se pojavi v fazi Stična 2, največjo priljubljenost pa doseže v kačastem in predvsem v certoškem horizontu. Slikan okras na Dolenskem moramo povezovati z vplivi z zahoda, predvsem s svetolucijsko skupino in prek nje z estenskim prostorom.¹⁸ Odlomek z mrežastim ornamentom iz gomile G 22 v Godeško-Reteških dobravah (t. 5: 13) bi lahko bil import iz estenskega prostora.¹⁹ Na slikani keramiki dolenske skupine je mrežast ornament redek,²⁰ pogosteje ga srečamo v svetolucijski skupini.²¹

Na Mostu na Soči se slikane posode, večkrat gre za situle, pojavljajo v več kot polovici primerov kot edini grobni pridatek ali kot edina slikana posoda v grobu, lahko v kombinaciji z drugim tipom posode, npr. latvico ali skodelo.²²

Odlomki iz obravnavanih gomil pripadajo ciborijem in skledam. Ciborij je na Dolenskem pogost tip posode in je glede na raznolikost oblik verjetno izdelek domačih delavnic.²³ V svetolucijski skupini se ta oblika pojavlja redko.

Lonci

V obravnavanih gomilah so zastopani tudi nizki trebušasti lonci z izvihanim ustjem in nizko prstanasto nogo (t. 1: 1; 3: 7,10) oz. rahlo vbočenim dnom (t. 3: 8; 4: 7). Nekateri imajo na ramenu vodoravne ali poševne kanelure (t. 1: 1; 3: 6,7; 4: 5) ali vbode oz. vtise (t. 3: 3; 5: 5), v enem primeru je pas vtisov na ramenu kombiniran

¹⁸ Dular 1982, 91.

¹⁹ Dular 1982, 137.

²⁰ Znan je npr. na keramični situli iz Javorja pri Ljubljani (Guštin, Knific 1973, t. 1: 1).

²¹ Npr. na Mostu na Soči, kjer se večkrat pojavlja v grobovih s kačastimi fibulami (Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel, 1984, t. 59: C4; 106: F2; 177: E3; 230: A5), in v Kobaridu (Kruh 2022, t. 12: 4).

²² Tecco Hvala 2014, 334.

²³ Dular 1982, 51 ss.

¹⁶ Capuis 1993; Saracino 2014, 35.

¹⁷ Vinazza 2011, t. 9: 103; *ead.* 2021, 77–78; Tecco Hvala 2014, 335.

z metličanjem na zunanji in notranji površini lonca (t. 3: 3). Posamezno je zastopan trebušast lonec s poudarjenim ramenom (t. 3: 8), s po enim primerkom pa tudi lonec z navznoter nagnjenim ustjem in vtisnjenim okrasom pod njim (t. 4: 5) ter lonec z rahlo odebeljenim robom ustja, ki je rahlo nagnjeno navzven (t. 2: 6). Odlomek lonca z izvihanim ustjem in globokimi poševnimi vtisi na ramenu, kot se pojavlja tudi v obeh raziskanih gomilah (t. 3: 3; 5: 5), je bil odkrit v Serminu v naselbinski plasti, datirani v 5. ali 4. st. pr. n. št.²⁴ Trebušasti lonci na kratki prstanasti nogi ter lonci z vbočenim dnom in poudarjenim ramenom se tako kot keramika z rdeče-črnim premazom pojavljajo v grobovih na Mostu na Soči, kjer pa na tej obliki loncev ni zaslediti okrasa vodoravnih in poševnih kanelur, vtisov ali metličanja.²⁵

V grobu G 21/2 je bil za žaro uporabljen lonec z ravnim dnom, ohranil se je le njegov spodnji del (t. 1: 5). Ravno dno je bilo najdeno le še v enem primerku v nasutju gomile G 21 (t. 4: 9). Bolj značilno je nizko prstanasto ali rahlo vbočeno dno (t. 1: 1; 3: 7,8,10; 4: 7); noga nastopa le enkrat (t. 3: 9).

Keramična vretenca

Med keramičnimi najdbami so v večjem številu zastopana vretenca (t. 2: 11–15; 3: 11–12; 5: 7), značilen pridelek v ženskih grobovih. Pojavljajo se v različnih velikostih in oblikah, ki niso kronološko občutljive. Tudi število odkritih vretenc ni izpodvedno, saj je lahko v enem grobu več primerkov.

Bronaste najdbe

Fibule

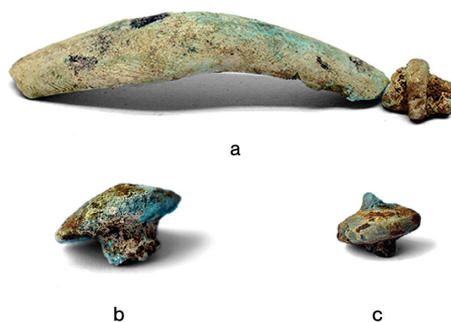
Fibula iz groba G 21/1 spada med **vzhodnoalpske živalske fibule s samostrelno peresovino** (sl. 8: a; t. 1: 2). Noga fibule se zaključuje v nazaj zavito stilizirano živalsko glavico. Značilne so za širok prostor vzhodnih Alp in zahodne Panonije, kronološko pa so opredeljene v čas od druge četrtine 5. do 4. st. pr. n. št.²⁶

V grobu G 21/3 je bila najdena fibula s samostrelno peresovino (sl. 8: b; t. 1: 6). Pripada **certoškim**

Sl. 8: Godeško-Reteške dobrave. **a** – vzhodnoalpska živalska fibula iz groba G 21/1 (t. 1: 2); **b** – certoška fibula iz groba G 21/3 (t. 1: 6). Ni v merilu.

Fig. 8: Godeško-Reteške dobrave. **a** – Eastern-Alpine animal fibula from grave G 21/1 (Pl. 1: 2); **b** – a Certosa fibula from grave G 21/3 (Pl. 1: 6). Not to scale.

Sl. 9: Godeško-Reteške dobrave. Deli fibul z območja v sredini gomile G 21: **a** – lok z rebrom certoške fibule V. vrste (t. 2: 8); **b** – gumb noge (t. 2: 9) in **c** – gumb loka (t. 2: 10) certoške fibule X. vrste. Ni v merilu.

Fig. 9: Godeško-Reteške dobrave. Parts of fibulae from the area in the centre of tumulus G 21: **a** – bow with a rib of a Certosa fibula of type V (Pl. 2: 8); **b** – a knob on a foot of a fibula (Pl. 2: 9); **c** – a knob on a bow of a Certosa fibula of type X (Pl. 2: 10). Not to scale.

fibulam XIII. vrste, glede na kroglasto obliko gumba na nogi in prečnih reber sodi k varianti XIIIa po Teržanovi, ki je pogosta v svetolucijskem kulturnem krogu, posamezni primerki pa so znani tudi na Gorenjskem, npr. v Bitnjah in Kranju.²⁷ Ta vrsta fibul je mlajša v okviru certoškega horizonta, značilna za čas Sv. Lucije Iib2, v uporabi je bila še v stopnji Iic, to je v negovskem horizontu na Dolenjskem.²⁸

²⁴ Horvat, Svetličič 1997, t. 25: 14.

²⁵ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, npr. t. 8: B4; 15: A2, B3, I; 35: E; 41: D3; 42: E4; 50: A2; 57: B; 123: F; 125: C2; 139: A2; 158: A; 199: B5; 234: A8.

²⁶ Teržan 1990, 117, 224, karta 21; Tecco Hvala 2012, 264, sl. 99: 21.

²⁷ Teržan 1976, 338–339; Gabrovec 1974, 314, t. 7: 5.

²⁸ Teržan 1976, 361–362.

Na območju uničenega groba ali grobov sredi gomile G 21 je bil odkrit lok fibule s poudarjenim prečnim rebrom (*sl. 9a; t. 2: 8*).²⁹ Lok je iztegnjen in segmentnega preseka. Ti oblikovni elementi v kombinaciji s prečnim rebrom na loku so značilnosti **certoške fibule V. vrste**, ki so bile razširjene na širokem prostoru med Padom in Donavo, kjer se pojavljajo na začetku 5. st. pr. n. št. Nosile naj bi jih predvsem ženske, v moških grobovih so redke.³⁰

Na istem območju sredi gomile G 21 sta bila odkrita še dva odlomka fibul, in sicer gumba, ki verjetno pripadata nogi in loku ene fibule (*sl. 9b,c; t. 2: 9,10*). Gobasto oblikovan gumb na nogi in razmeroma ozek ploščat gumb na loku fibule sta značilna za **certoške fibule X. vrste** variant d ali f po Teržanovi. Tudi te so značilne za pozno halštatsko obdobje.³¹

Na območju uničenega groba ali grobov na sredini gomile G 22 pa je bil odkrit odlomek noge fibule s pestičasto oblikovanim gumbom in poudarjenim prečnim rebrom na prehodu iz noge v lok (*t. 2: 8*). Glede na obliko gumba in rebra na prehodu v lok najverjetneje pripada **certoški fibuli IV. ali V. vrste**. Certoška fibula IV. vrste je vodilna oblika s konca 6. st. pr. n. št., medtem ko je V. vrsta nekoliko poznejša.³²

Lok še ene fibule je bil odkrit na območju temnega pasu okoli gomile G 21. Po obliki loka segmentnega preseka je verjetno tudi ta fibula certoška, vendar je za natančnejšo opredelitev pre-slabo ohranjena (*t. 4: 16*). Enako velja za bronast fragment v obliki loka iz nasutja gomile G 22, ki bi lahko predstavljal odlomek certoške fibule ali gladke zapestnice (*t. 5: 10*).

Obročast nakit

Od obročastega nakita so zastopane zapestnice. Odlomki zapestnic so bili odkriti kot sporadične najdbe v nasutju gomile G 21 (*t. 4: 11,15*) ter na njenem južnem obodu, kjer naj bi bili uničeni grobovi (*t. 3: 13*). Posamezen odlomek, ki bi lahko pripadal zapestnici, je bil odkrit v nasutju gomile G 22 (*t. 5: 10*).

Gre za odlomke polnih bronastih **narebrenih zapestnic** (*t. 3: 13; 4: 11,15*). Vsi trije primerki so bili odkriti na območju gomile G 21, vendar glede na obliko reber in kompozicijo okrasa z vmesnimi

vrezi ne pripadajo isti zapestnici. V enem primeru (*t. 4: 11*) so med posameznimi rebri po dva ali trije vrezi, kar odlomek uvršča v različico IV po Sneži Tecco Hvala, v drugem primeru (*t. 4: 15*) gre za neskljeno enakomerno narebreno zapestnico različice III.³³ En odlomek narebrene zapestnice te različice je bil odkrit tudi na območju uničenega groba oz. grobov na južnem obodu gomile G 21 (*t. 3: 13*). V enem primeru bi lahko odlomek bronastega predmeta opredelili tudi kot del **gladke zapestnice** (*t. 5: 10*), vendar zaradi slabe ohranjenosti natančnejša opredelitev ni mogoča; lahko bi šlo tudi za prej omenjeni odlomek loka certoške fibule. Odkrita je bila v nasutju gomile G 22.

Narebren stil je značilen za ženski nakit dolenske halštatske skupine, kjer se je pojavil že v stopnji Stična in ostal v uporabi v različnih variantah do negovskega horizonta.³⁴ Na najdiščih gorenjske kulturne skupine so narebrene zapestnice redke. Na Godeško-Reteških dobravah je bila podobna zapestnica odkrita v domnevnem ženskem grobu v gomili G 3 (D).³⁵

Železne najdbe

Pasna spona

Edina odkrita pasna spona je bila najdena v nasutju gomile G 22 (*t. 5: 12*). Pripada tipu železne rombične pasne spona, na enem koncu je zavita v kavelj, na drugem pa razcepljena v dva kraka.

Železne rombične pasne spona so nosili tako moški kot ženske. Pogoste so v dolenski halštatski skupini v stopnji kačastih fibul in zgodnjem certoškem horizontu, kjer se večinoma pojavljajo v skeletnih grobovih, izjemoma v žganih (Magdalenska gora, Stična, Podzemelj). Velikokrat se pojavljajo kot edini pridatek v grobu, lahko pa tudi v kombinaciji z noži in sulicami, kar kaže na moške grobove, ali pa z obročastim nakitom in fibulami različnih tipov, ki so atributi ženske noše.³⁶

Noži

V gomilah G 21 in G 22 so bili najdeni odlomki vsaj šestih železnih nožev z ukrivljenim rezilom, vendar v vseh primerih v nasutju, brez grobne celote (*t. 2: 18; 3: 14; 4: 12–14,18*). Pri nobenem

²⁹ Del loka s poudarjenim prečnim rebrom je med konservacijo propadel.

³⁰ Teržan 1976, 323, 352–353.

³¹ Teržan 1976, 331–334, 364–368.

³² Teržan 1976, 323, 346, 353.

³³ Tecco Hvala, 2012, 299–306.

³⁴ Gabrovec 1987, 68, 74; Dular 2003, 135, 144; Grahek 2004, 146–147; Ramšak 2009, 50; Tecco Hvala 2012, 309.

³⁵ Leben 1959, 89–90; Ramšak 2009, 50, t. 1: 11.

³⁶ Tecco Hvala 2012, 165–169; *ead.* 2014, 333.

izmed nožev se ni ohranil nastavek za držaj, da bi jih lahko natančneje opredelili. Železni noži s trnastim nastavkom kronološko niso občutljivi, saj se pojavljajo skozi vso halštatsko dobo, medtem ko se noži z jezičastim nastavkom za ročaj pojavijo ob koncu certoške stopnje in ostanejo v uporabi še v negovski stopnji.³⁷ Ker so običajno v grobovih zastopani z enim primerkom, bi lahko v gomili G 21 računali na vsaj 5 uničenih grobov. V gomili G 22 je bil nož odkrit na sredini gomile, na območju uničenega groba oz. grobov.

Sekira

Železna sekira z dvostranskimi plavutmi (*t. 1: 3*) je bila pridana v grob G 21/1 skupaj s sulično ostjo. Železne sekire z dvostranskimi plavutmi se na Gorenjskem, Notranjskem in v Posočju pojavljajo v mladohalštatskih grobovih.³⁸

Sulična ost

Železna sulična ost (*t. 1: 4*) je bila v grob G 21/1 pridana poškodovana – zvita in nalomljena. Po obliki lista ter razmerju med dolžino tula in lista jo lahko uvrstimo v drugo skupino po Sneži Tecco Hvala. Tovrstne vitke sulične osti se pojavljajo predvsem skupaj s prdatki, datiranimi v najmlajšo stopnjo halštatskega obdobja.³⁹

Podobna kombinacija železne plavutaste sekire, železnih sulic in certoške fibule IV. vrste nastopa v grobu iz Kranja, datiranim v čas po sredini 5. st. pr. n. št.,⁴⁰ in v grobu 11 na Jelenšku nad Godovičem, kjer je grobišče datirano v 4. st. pr. n. št. oz. v stopnjo Sv. Lucija IIc.⁴¹

³⁷ Tecco Hvala 2012, 135.

³⁸ Tecco Hvala 2012, 114 z nadaljnjim citiranjem.

³⁹ Tecco Hvala 2012, 126–127.

⁴⁰ Stare 1954, 112–122, t. 2, 3.

⁴¹ Bratina 1997, 146; Svoljšak 1997, 235; Bratina, Laharnar, Svoljšak 2022, 588–591.

Sl. 10: Godeško-Reteške dobrave. Steklene jagode iz nasutja gomile G 21 (*t. 4: 10*). Ni v merilu.

Fig. 10: Godeško-Reteške dobrave. Glass beads from the fill of tumulus G (*Pl. 4: 10*). Not to scale.

Sulično kopito

Kot del bojne opreme lahko opredelimo tudi železno sulično kopito z votlim nasadilom za toporišče, odkrito kot sporadična najdba v nasutju gomile G 21 oz. v temni zemljini nasutja na globini 35 cm (*t. 4: 19*).

Steklene najdbe

Jagode

Steklene jagode so bile odkrite samo v gomili G 21, in sicer kot sporadične najdbe. Jagoda sodčaste oblike iz neprosojnega temno modrega stekla s plastovitimi rumeno-belimi očesci in rumenimi bradavicami, nalepljenimi na robovih (*t. 4: 10*), je bila najdena na območju uničenega groba ali grobov na južnem obodu gomile G 21 (*sl. 2: kv. II*). Polovica jagode in fragmenti ene ali več jagod istega tipa pa so bili odkriti v nasutju na povsem drugi, zahodni strani gomile G 21 (*sl. 2: kv. III*) (*sl. 10; t. 4: 17*). Podobne steklene jagode s koncentričnimi očesci in nalepljenimi bradavicami so pogoste na Dolenjskem, kjer so datirane v čas 5. in 4. st. pr. n. št.⁴²

Vretence (*t. 2:12*)

Z belimi valovnicami in nalepljenimi rumenimi bradavicami okrašena jagoda iz neprosojnega stekla rjave barve (*sl. 11; t. 2: 12*) izvira z območja uničenega groba oz. grobov na sredini gomile G 21. Namembnost tega predmeta ni jasna, glede na velikost in obliko gre morda za stekleno vretence. Podobne steklene jagode so znane v estenskem in etruščanskem prostoru, na območju današnje Slovenije pa poznamo primerljive najdbe z najdišča Libna – Špilerjeva gomila 2,⁴³ v Stični iz groba 98 v

⁴² Križ, Turk 2003, kat. št. 19, 49, 57, 66, 77, 92, 103, 104, 106.

⁴³ Preložnik 2007, 508, t. 1: 9–11.

Sl. 11: Godeško-Reteške dobrave. Stekleno vretence z območja v sredini gomile G 21 (*t. 2: 12*). Ni v merilu.

Fig. 11: Godeško-Reteške dobrave. A glass spindle whorl from the area in the central part of tumulus G 21 (*Pl. 2: 12*). Not to scale.

gomili 48⁴⁴ ter odlomek s Sermina.⁴⁵ Vsi navedeni primeri se od godeško-reteške jagode razlikujejo predvsem v barvi, stiška jagoda pa tudi v okrasu. Jagoda oz. vretence je verjetno sočasna prej navedenim jagodam, datiranim v 5. in 4. st. pr. n. št.

NAČIN POKOPA

O načinu pokopa v gomilah G 21 in G 22 so le delno ohranjeni indici, saj sta bili obe gomili že v preteklosti prekopani in izropani. Trije nepoškodovani grobovi v gomili G 21 ter številne najdbe fragmentiranih keramičnih posod, kovinskih najdb in drobcev sežganih kosti v nasutju kažejo, da gre za gomili z več žganimi pokopi. Koncentracija sežganih kosti in fragmentiranih najdb v sredini obeh gomil kaže, da sta verjetno imeli centralni grob. Trije ohranjeni grobovi na obodu pa kažejo dva načina pokopa:

Žgani pokop brez žare

Pri grobovih G 21/1 in G 21/3 gre za žgani pokop brez žare, čeprav sta si pokopa na prvi pogled različna. Grob G 21/1 s pridano posodo, sulico in sekuro ter fibulo je bil od vseh treh ohranjenih grobov najbogatejši. Žganina je bila posuta na dnu grobne jame, na vrhu žganine pa položena bronasta fibula, ki ni bila izpostavljena ognju.

Tudi v grobu G 21/3 je bila žganina raztresena v grobni jami, nanjo pa položena bronasta fibula, ki prav tako ni bila poškodovana v ognju.

Žgani žarni pokop

Grob G 21/2 predstavlja pokop v žari. Za žaro je uporabljen keramičen lonec. Glede na stratigrafsko situacijo in poškodovanost žare dopuščam možnost, da je bil grob v dobršni meri uničen in je bil ohranjen le njegov najgloblji del.

Na območju gorenjske halštatske skupine je bila v starejši železni dobi v načinu pokopavanja preminulih prisotna biritualnost.⁴⁶ Znana so tako plana kot tudi gomilna grobišča z žganimi pokopi. Plana žgana grobišča iz tega časa so bila odkrita v Kranju, na Bledu, v Mengšu in Smledniku.⁴⁷

Gomile se pojavljajo na Sorškem polju – poleg Godeško-Reteškega grobišča še v Torkli ob vznožju Šmarjetne gore in Zgornjih Bitnjah ter osamljena gomila na Jami pri Mavčičah. Nekoliko bolj oddaljena so gomilna grobišča na Vrtnjaku pri Tupaličah pri Preddvoru, Golniku in Koprivnjaku pri Olševku.⁴⁸

Po načinu pokopa obravnavani grobovi v gomili G 21 v Godeško-Reteških dobavah ne odstopajo od drugih doslej raziskanih gomil te kulturne skupine, za katere je značilnih več žganih grobov pod gomilo. To najbolje prikazuje gomila 8 z Vrtnjaka nad Tupaličami, kjer je centralni grob obdajalo petnajst žganih grobov.⁴⁹ Manj jasno sliko dajejo leta 1958 raziskane gomile Godeško-Reteškega grobišča, a je kljub skromnim podatkom mogoče na podlagi opisov domnevati, da gre za gomile z več žganimi grobovi. Čeprav v gomili R 19 (A) grobovi niso bili zabeleženi, pa najdbe in t. i. ogljena plast kažejo na žgane pokope. V izkopanem delu gomile R 18 (B) prav tako niso bili zabeleženi grobovi in prisotnost žganine ni omenjena, vendar so se v gomilnem nasutju pojavljali odlomki keramike s sledovi grafitiranja na nekaterih kosih. Gomila R 22 (C) je bila raziskana le s kontrolnim jarkom, med izkopom pa ni bilo odkritih nikakršnih najdb. V gomili G 3 (D), ki je bila prav tako raziskana le s kontrolnim jarkom, je bil odkrit slabo ohranjen žarni grob ter več sporadičnih najdb v gomilnem nasutju.⁵⁰ Med dodatki tega groba sta certoški fibuli XIII. in II. vrste, bronasta narebrena zapestnica z nesklenjenima koncema, bronasta pravokotna pasna spona, železna noža ter odlomki več keramičnih posod, med njimi narebren pitos in situla na nogi, oba z rdeče-črnim premazom. Te najdbe kažejo na čas 5. st. pr. n. št.⁵¹ Količina drugih, močno fragmentiranih najdb iz te gomile napeljuje na misel, da bi lahko bilo v njej več grobov, ki so bili uničeni.

ZAKLJUČEK

Godeško-Reteško gomilno grobišče lahko na podlagi najdb iz doslej raziskanih gomil datiramo

129-139), Bled (Gabrovec 1960b, 5-10, 17-49), Mengeš (Gabrovec 1965, 96-100), Smlednik (Šašel 1975, 173).

⁴⁸ Povzeto po Vojaković 2008, 176-177. Za dopolnjen seznam starejšeželeznodobnih grobišč na Gorenjskem glej tudi Škvor Jernejčič 2017, 140, sl. 11.

⁴⁹ Vojaković 2008, 153-158.

⁵⁰ Leben 1959, 88-90; Ramšak 2009, 40-47.

⁵¹ Leben 1959, 89-90; Ramšak 2009, t. 1: 9-12; 2: 1-8.

⁴⁴ Gabrovec *et al.* 2006, t. 55: 4.

⁴⁵ Horvat, Svetličič 1997, t. 2: 4.

⁴⁶ Gabrovec 1974, 287-318; *id.* 1987, 180; Vojaković 2008, 176-178; Škvor Jernejčič 2017, 139-142.

⁴⁷ Kranj (Stare 1954, 112-122; Gabrovec 1960a, 11-30; Valič 1975, 159; *id.* 1980, 111-112; *id.* 1982, VI-X; *id.* 1983,

v čas od 7. do sredine 5. st. pr. n. št., v obdobje Ha C do Ha D3.⁵² Izkopavanje gomil G 21 in G 22 leta 2020 je razkrilo podobno sliko kot raziskane gomile v štiridesetih in petdesetih letih 20. stoletja.

Kot kažejo gomile R 19 (A), R 18 (B) in G 3 (D),⁵³ sta bili tudi leta 2020 izkopani gomili G 21 in G 22 v preteklosti že izropani. Glede na število najdb v njunih nasutjih in na območjih uničenih grobov je jasno, da moramo računati z večjim številom žganih grobov pod obema gomilama. Ohranjeni trije žgani grobovi na severozahodnem delu gomile G 21 nakazujejo, da vendarle ni bila v celoti prekopana, medtem ko v gomili G 22 ni bil ohranjen noben grob.

Grobova G 21/1 in G 21/3 datiramo na podlagi najdb v sredino 5. st. pr. n. št., v obdobje Ha D3. V grobu G 21/1 je bila pridana vzhodnoalpska fibula iz druge polovice 5. st. pr. n. št., poleg nje pa še železna sekira z dvostranskimi plavutmi in železna sulična ost. Tovrstno orožje se v mlajšem halštatskem obdobju pojavlja v svetolucijski in v notranjski halštatski skupini. V mladohalštatskih grobovih (v stopnji Sv. Lucija IIc) so železne sekire z dvostranskimi plavutmi zastopane na Idriji pri Bači, Reki pri Cerknem in Bodrežu,⁵⁴ znane so tudi kot slučajne najdbe npr. v Trnovem, Dolenji Trebuši in Zatoľminu,⁵⁵ medtem ko so na Mostu na Soči in v Koritnici ob Bači pogostejše uhate ali tulaste sekire.⁵⁶ Kombinacija železne plavutaste sekire in suličnih osti nastopa tudi v moškem grobu iz Kranja, datiranim v mlajše halštatsko obdobje po pridani certoški fibuli IV. vrste, ki je vodilna oblika stopnje Sv. Lucija IIb.⁵⁷ V ta čas lahko datiramo grob G 21/3 po edinem priduťku – certoški fibuli s samostrelno peresovino XIII. vrste, medtem ko v žarnem grobu G 21/2 ni bilo priduťkov, ki bi omogočali njegovo datacijo.

Raztresene najdbe iz uničenih grobov v nasutjih obeh gomil G 21 in G 22 kažejo sicer nekoliko širši časovni razpon. Rdeče-črno slikana keramika, železna rombična pasna spona in narebrenne zapestnice se na Dolenjskem pojavljajo od 6. st. pr. n. št.⁵⁸ Kljub temu lahko vse odkrite železnodobne

najdbe gomil G 21 in G 22⁵⁹ datiramo v mlajše halštatsko obdobje, ki sovпада s fazo Sv. Lucija IIb-c posoške halštatske skupine in negovsko stopnjo na Dolenjskem. Pomenljiva je odsotnost starejših najdb, ki bi jih v primeru starejšega nastanka gomil lahko pričakovali vsaj med posamičnimi najdbami.

Način pokopa in najdbe v gomilah G 21 in G 22 odsevajo značilnosti gorenjske halštatske skupine, ki se stika z dolensko in svetolucijsko skupino. Na povezavo z dolensko halštatsko skupino v mlajšem halštatskem obdobju kažejo narebrenne zapestnice, steklene jagode, rombična pasna spona, dolga sulična ost in ciboriji, medtem ko se vzhodnoalpska živalska in certoške fibule V., X. in XIII. vrste pojavljajo tako v dolenski kot v svetolucijski skupini. Povezave s slednjo odsevajo predvsem slikana keramika in železna sekira z dvostranskimi plavutmi, ta se v mladohalštatskih kontekstih pojavlja v svetolucijski in notranjski skupini.

Lokacija železnodobne naselbine, ki naj bi ji pripadalo obsežno gomilno grobišče na Godeško-Reteških dobravah, se domneva na nekoliko vzdignjenem platoju nad vasjo Reteče (*sl. 1*).⁶⁰ Glede na razprostranjenost gomilnega grobišča po celotni ravnici Sorškega polja je že Eržen predpostavljал, da bi gomile lahko pripadale več nižinskim naselbinam.⁶¹ Manj verjetna se zdi njihova pripadnost sočasnim gradiščem na obronkih Škofjeloškega in Polhograjskega hribovja, ki na več kilometrov oddaljenem nasprotnem bregu Sore na južni in zahodni strani obdajajo Sorško polje, npr. gradišče Puštal nad Trnjem pri Škofji Loki, gradišče na Kremplnovem hribu nad Hosto in gradišče na Homu.⁶² Od teh je delno raziskano le gradišče Puštal nad Trnjem pri Škofji Loki, kjer je z najdbami nakazan čas življenja naselbine tudi v mlajšem halštatskem obdobju,⁶³ kar sovпада s časom pokopavanja v Godeško-Reteških gomilah.

⁵⁹ Odlomki bronastodobne lončenine v nasutju gomil kot posledica nasipanja zemlje iz bližnje okolice, kjer se je nahajala večja bronastodobna naselbina, niso upoštevani.

⁶⁰ Eržen 1963, 74–83, *id.* 1965, 191.

⁶¹ Eržen 1963, 75–76.

⁶² V Registru kulturne dediščine so evidentirana kot Trnje pri Škofji Loki – Arheološko najdišče Puštal (EŠD 9350), Hosta – Arheološko najdišče Kremplnov hrib (EŠD 12128), Sora – Arheološko najdišče Hom (EŠD 23524).

⁶³ Steklena jagoda, odkrita na tem najdišču, je datirana v 6. do 5. st. pr. n. št. Rupnik, Pečovnik, Klezin 2016, 5, sl. 4 (neobjavljeno poročilo); Holzer 1999, 81–96.

⁵² Ramšak 2009, 53.

⁵³ Leben 1959, 89–90; Ramšak 2009, t. 1: 9–12; 2: 1–8.

⁵⁴ Guštin 1991, t. 2: 3; 15: 5; 26: 2; 34: 3; 38: 1.

⁵⁵ Mlinar, Tecco Hvala 2022, t. 3: 9–11.

⁵⁶ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, t. 7: B; 27: F; 28: A; 153: A; 156: A; 169: A; 263: C; Kos, 1973, t. 5: 1–3; 6: 1–5; 11: 1,2.

⁵⁷ Stare 1954.

⁵⁸ Tecco Hvala 2012, 168–169; *ead.* 2014, 335.

KATALOG NAJDB

Najdbe začasno hrani izkopavalec, Avgusta d. o. o. in bodo v trajno hrambo predane v Loški muzej Škofja Loka. Okrajšave: d. = dolžina; ohr. = ohranjen; pr. = premer; rek. =rekonstruiran; vel. = velikost; viš. = višina.

Tabla 1**Grob G 21/1**

1. Lonec na nizki prstanasti nogi, z izvihanim ustjem. Na ramenu okras treh vodoravnih vzporednih kanelur. Sestava srednje zrnata; površina luknjičasta; žganje nepopolno oksidacijsko; barva črna (5YR 2.5/1), temno rdečkasto siva (5YR 4/2), rdečkasto rjava (2,5YR 4/4), rdeča (2,5YR 4/4); pr. ustja 15 cm.
2. Bronasta vzhodnoalpska fibula s samostrelno peresovino in nazaj zavihanim zaključkom noge. Lok ploščatega preseka, na prehodu noge v lok in loka v peresovino okrašena s poševnimi vrezi; d. 7,4 cm.
3. Železna sekira z dvostranskimi plavutmi; d. 16,5 cm.
4. Železna sulična ost, dno tula okrašen z vzporednimi vodoravnimi vrezi; d. 29,5 cm.

Grob G 21/2

5. Dno lonca. Sestava zrnata; površina luknjičasta; žganje oksidacijsko; barva zunanje površine svetlo rjava (7.5YR 6/4), rumenkasto rdeča (5YR 5/6, notranja površina svetlo rjava (7.5YR 5/4) in temno siva; pr. dna 10 cm.

Grob G 21/3

6. Bronasta certoška fibula XIII vrste s samostrelno peresovino, lok lečastega preseka, na nogi in na prehodu loka v peresovino narebrena; d. 6,7 cm.

Tabla 2**Območje uničenega groba/grobov na sredini gomile G 21**

1. Posoda na nogi, na zunanji površini premaz rdeče barve (2,5YR 5/8), na notranji površini ohranjena črna barva. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko s končno oksidacijo; barva zunanje površine roza (7.5YR 7/4), na prelomu zelo temno siva (2,5Y 4/1) in črna; pr. ustja 15 cm.
2. Odlomek ustja posode, na zunanji površini pod robom ustja ohranjen premaz črne barve. Sestava srednje zrnata; površina luknjičasta; žganje nepopolno oksidacijsko; barva rdečkasto rumena (5YR 6/6); rek. pr. ustja 23 cm.
3. Odlomek ustja posode, na zunanji strani ohranjen premaz rdeče barve (2.5YR 5/6 do 5/8), na notranji površini premaz črne barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo blede rjava (10YR 7/4); vel. 4 × 3,6 cm.
4. Odlomek dna posode, na zunanji površini ohranjen premaz rdeče (2.5YR 5/6) do močno rjave barve (7.5YR 5/6). Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva rdečkasto rumena (7.5YR 7/6); rek. pr. dna 6 cm.
5. Odlomka noge posode, na obeh površinah ohranjen premaz rdeče barve (2.5YR 5/6 do 5/8). Na zunanji površini nad robom ohranjene sledi črne barve, ki morda nakazujejo na pas črnega premaza. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; rek. pr. noge 14 cm.
6. Odlomek ustja posode. Sestava drobnozrnata; površina polirana; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko

z dimljenjem; barva črna (7.5YR 2.5/1); rek. pr. ustja 16 cm.

7. Odlomka ostenja posode z okrasom plitkih kanelur. Sestava grobozrnata s primesjo sljude; površina glajena; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko z dimljenjem; barva črna (7.5YR 2.5/1) do zelo temno siva (10YR 3/1); vel. odl. 3,4 × 2,9 cm, 2,6 × 2,1 cm.
8. Odlomek loka bronaste certoške fibule V. vrste. Lok segmentnega preseka, na delu loka prečno rebro okrašeno s poševnimi vrezi; ohr. d. loka 3,6 cm.
9. Bronast gumb z noge fibule. Gobasto oblikovan gumb verjetno pripada certoški fibuli X. vrste; pr. gumba 1,1 cm.
10. Bronast gumb z loka fibule. Gumb je razmeroma ozek oz. ploščat. Verjetno odlomek iste fibule kot kat. št. 9; pr. gumba 0,8 cm.
11. Okov iz železne pločevine z zakovico; d. 3 cm.
12. Vretence iz temno rdečega neprosojnega stekla z dvema belima valovnicama na spodnjem delu, ki sta ločeni z vrsto nalepljenih bradavic rumene barve na največjem obodu; vrsta rumenih bradavic se ponovi še na zgornjem delu; pr. 3,3 cm.
13. Vretence. Zgornja in spodnja površina okrašeni s snopi vrezov, na spodnji površini med snopi vrezov trikrat po trije vbodi v obliki trikotnika. Sestava drobnozrnata; površina luknjičasta; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo blede rjava (10YR 7/3) do temno siva (10YR 4/1); viš. 2,5 cm.
14. Vretence. Sestava drobnozrnata; površina luknjičasta; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva roza (7.5YR 7/4); ohr. viš. 2 cm.
15. Vretence. Sestava srednje zrnata; žganje nepopolno oksidacijsko; barva temno siva (7.5YR 4/1) do svetlo rjava (7.5YR 6/4); viš. 2,2 cm.

Območje uničenega groba/grobov na sredini gomile G 22

16. Odlomek ustja posode, na zunanji površini premazana z rdečkasto rjavo barvo (2.5YR 4/4), preko katere poteka pas srebrno sive barve; notranja površina premazana s črno barvo. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko; rek. pr. ustja 23 cm.
17. Odlomek noge bronaste certoške fibule IVa ali V. vrste s pestičasto oblikovanim gumbom na nogi in rebrom na prehodu iz noge v lok; ohr. d. 2,3 cm.
18. Železen nož z ukrivljenim rezilom. Dva odlomka rezila; ohr. d. 5,7 in 4,9 cm.

Tabla 3**Območje uničenega groba/grobov na južnem obodu gomile G 21**

1. Posoda na nogi, zunanja površina v celoti premazana z rdečo barvo (2,5YR 4/8), na notranji površini ohranjena črna barva. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva roza (7.5YR 7/4 do 6/4), na prelomu zelo temno siva (2,5Y 4/1) do črna; pr. ustja 18,5 cm.
2. Ustje posode, na zunanji površini ostanki premaza rdeče barve (2.5YR 5/8), na notranji površini črn premaz.

- Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo blede rjava (10YR 7/3); rek. pr. ustja 18,7 cm.
3. Ustje in ostenje lonca, zunanja površina okrašena z metličanjem, na ramenu pas poševnih globokih vtisov, notranja površina metličanje. Sestava drobnozrnata; površina luknjičasta; žganje redukcijsko; barva črna; rek. pr. ustja 14 cm, ohr. viš. 9,2 cm.
 4. Odlomki ustja in ostenja sklede, na zunanji površini ostanki premaza rdeče barve (2.5YR 4/8), na robu ustja in na največjem obodu ostanki premaza srebrno sive barve, na notranji površini ustja ostanki premaza črne barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva rdečkasto rumena (5YR 7/6); rek. pr. ustja 20 cm.
 5. Odlomki ustja in ostenja posode, na zunanji površini ostanki rdečega premaza (2.5YR 4/8), na notranji površini ostanki črnega premaza. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva roza do rozasto siva (7.5YR 7/3 do 6/2); rek. pr. ustja 20 cm.
 6. Odlomek ostenja posode z okrasom vodoravne kanelure, nad katero so kanelure v obliki trikotnikov. Sestava srednje zrnata; površina glajena; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo temno siva do rjava (7.5YR 3/1 do 4/3); vel. 6,4 × 3,7 cm.
 7. Lonec na nizki prstanasti nogi, ustje izvihano in odebeljeno, na ramenu okras treh vodoravnih vzporednih kanelur. Sestava srednje zrnata; površina luknjičasta; žganje nepopolno oksidacijsko; barva črna, rjava (7.5YR 4/4), rumenkasto rdeča (5YR 5/6); rek. pr. ustja 15,5 cm.
 8. Lonec na nizki prstanasti nogi z izvihanim ustjem. Sestava zrnata; površina luknjičasta; žganje nepopolno redukcijsko; barva zelo temno siva (10YR 3/1), rjava (7.5YR), svetlo rjava (7.5YR); viš. 16,5 cm.
 9. Noga in dno posode. Sestava zrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva rumenkasto rdeča (5YR 5/6), rjava (7.5YR 5/4), temno siva (10YR 4/1); pr. noge 9 cm.
 10. Odlomek dna posode z nizko prstanasto nogo. Sestava zrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo blede rjava do svetlo rumenkasto rjava (10YR 7/4 do 10YR 6/4); rek. pr. dna 8 cm.
 11. Odlomek vretenca. Sestava drobnozrnata; žganje nepopolno oksidacijsko; barva roza (7.5YR 7/4); ohr. viš. 1,6 cm.
 12. Vretence, na spodnji strani okras poševnih zarez po žganju. Sestava fino zrnata s primesjo sljude; površina luknjičasta; žganje redukcijsko; barva zelo temno siva; viš. 3 cm.
 13. Odlomek bronaste narebrenne zapestnice, presek D oblike; ohr. d. 1 cm.
 14. Železen nož z ukrivljenim rezilom; ohr. d. 11 cm.
- barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva roza (7.5YR 8/4); rek. pr. ustja 14,5 cm.
3. Ustje in vrat posode, na zunanji površini premaz rdeče barve (10R 4/6), pod ustjem pas srebrno sive barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko s končno oksidacijo; barva zelo blede rjava (10YR 7/4); rek. pr. ustja 23 cm.
 4. Odlomek ostenja posode z vodoravnim rebrom poslikan s pasovi rdeče-črne barve. Črna barva se deloma preliva na pas rdeče do rjave barve (2.5YR 4/6 do 7.5YR 5/4). Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva roza (7.5YR 8/3 do 7/4); vel. 6,6 × 5,2 cm.
 5. Odlomek na notranjo stran orientiranega ustja posode z odebeljenim robom, pod ustjem okras odtisa. Sestava srednje zrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo temno sive do rjava (7.5YR 3/1 do 4/3); rek. pr. ustja 12,4 cm.
 6. Odlomek ustja posode. Sestava zrnata; površina poškodovana; žganje nepopolno oksidacijsko; barva zelo blede rjava do svetlo siva (10YR 8/2 do 7/1); rek. pr. 20,4 cm.
 7. Odlomki dna in ostenja lonca, vrat posode narebren. Sestava srednje zrnata; površina glajena in luknjičasta; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacija in dimljenje; barva temno rjava do zelo temno siva (7.5YR 3/2 do 3/1); rek. pr. dna 8 cm.
 8. Odlomek trakastega ročaja. Sestava drobnozrnata; površina luknjičasta; žganje nepopolno oksidacijsko; barva temno siva do svetlo rjavkasto siva (10YR 4/1 do 10YR 6/2); šir. 2,3 cm.
 9. Odlomek dna posode. Sestava drobnozrnata; površina luknjičasta; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo blede rjava do rumena (10YR 7/4 do 7/6); rek. pr. dna 14 cm.
 10. Jagoda iz modre steklene paste z rumenimi in belimi koncentričnimi očesci ter na spodnjem in zgornjem robu nalepljenimi rumenimi bradavicami; viš. 1,5 cm.
 11. Odlomek narebrenne bronaste zapestnice, med posameznimi rebri so dva do trije vrezi. Presek okrogle oblike; ohr. d. 3,4 cm.
 12. Železen nož z ukrivljenim rezilom; ohr. d. 11,5 cm.
 13. Železen nož z ukrivljenim rezilom; ohr. d. 7,7 cm.
 14. Železen nož. Odlomek rezila; ohr. d. 4,1 cm.

Temen pas zemljine okoli gomile G 21

15. Bronasta narebrena zapestnica, dva odlomka. Presek D oblike; ohr. d. 6,5 cm in 1,7 cm.
16. Odlomek loka bronaste fibule, presek loka je ploščat; ohr. d. 4,4 cm.
17. Jagoda iz modre steklene paste z rumenimi in belimi koncentričnimi očesci ter na spodnjem in zgornjem robu nalepljenimi rumenimi bradavicami; viš. 1,3 cm.
18. Železen nož z ukrivljenim rezilom, dva odlomka; ohr. d. 7,4 cm.
19. Železno sulično kopito; viš. 9,9 cm, pr. 2 cm.

Tabla 5

Nasutje gomile G 22

1. Ustje in vrat posode, na zunanji površini premaz šibko rdeče do rdeče barve (10R 5/4 do 5/6), na zunanjem robu ustja pas srebrno sive barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo blede rjava (10YR 7/4); rek. pr. ustja 24 cm.
2. Odlomki ustja in ostenja sklede, na zunanji površini premaz rdeče barve (10R 4/6) s pasovi srebrno sive

1. Ustje in vrat posode, na zunanji in notranji površini ostanki premaza rdeče barve (2.5YR 4/6 do 4/8). Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi

Tabla 4

Nasutje gomile G 21

- oksidacijsko; barva svetlo rjava do rdečkasto rumena (7.5YR 6/4 do 7/6); rek. pr. ustja 22 cm.
2. Ostenje posode, na zunanji površini premaz rdeče (2.5YR 4/6) do močno rjave barve (7.5YR 5/6) s pasom srebrno sive barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva zelo blede rjava (10YR 7/4); največji pr. oboda 28 cm.
 3. Ostenje posode, na zunanji površini premaz rdeče barve (2.5YR 4/6), na prehodu ostenja v nogo pas srebrno sive barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacija; barva svetlo rjava do rdečkasto rumena (7.5YR 6/4 do 7/6); pr. 6,5 do 18 cm.
 4. Noga posode, na zunanji površini premaz rdeče barve (2.5YR 4/6), na robu noge pas srebrno sive barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva svetlo rjava (7.5YR 6/4); rek. pr. noge 13 cm.
 5. Lonec z izvihanim ustjem, pod ustjem okras dveh pasov vtisov. Sestava srednje zrnata; površina glajena; žganje redukcijsko; barva zelo temno siva z lisami svetlo rumenkasto rjave barve (10YR 6/4); rek. pr. ustja 13 cm.
 6. Odlomek ostenja posode z vodoravnimi rebri in s pasovi, poslikane s premazom rjave (7.5YR 5/4) in črne barve. Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva svetlo rumenkasto rjava (10YR 6/4); vel. 5,3 × 4 cm.
 7. Odlomek vretenca. Sestava drobnozrnata s primesjo sljude; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva rjava (7.5YR 5/4), svetlo rjava (7.5YR 6/4), rumenkasto rdeča (5YR 5/6); viš. 3,5 cm.
 8. Noga posode, na zunanji površini ostanki premaza rdeče barve (2.5YR 4/6), na robu noge pas srebrno sive barve, na notranji površini premaz rdeče barve (2.5YR 4/6 do 4/8). Sestava drobnozrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacijsko; barva rdečkasto rumena (5YR 7/6); rek. pr. noge 13 cm.
 9. Noga posode, na zunanji površini premaz rdeče barve (2.5YR 4/6 do 4/8), na robu noge pas srebrno sive barve; na notranji površini ostanki premaza rdeče barve (2.5YR 4/6 do 4/8). Sestava drobnozrnata; površina luknjičasta; žganje redukcijsko s končno oksidacijo; barva rdečkasto rumena (7.5YR 7/6); rek. pr. noge 13 cm.
 10. Odlomek bronastega predmeta, morda del loka certoške fibule ali odlomek gladke zapestnice. Presek lečaste oblike; ohr. d. 2,6 cm.
 11. Železen paličast predmet kvadratnega preseka; ohr. d. 3,6 cm.
 12. Železna rombična pasna spona. Na enem koncu je zavita v kavelj, na drugem je razcepljena v dva kraka; rek. d. 16,2 cm.

Posamezne najdbe iz plasti pod gomilo

13. Odlomek ostenja posode, na zunanji površini premaz rdeče barve z mrežastim vzorcem (2.5YR 4/6), na notranji površini ostanki premaza črne barve. Sestava srednje zrnata; žganje redukcijsko, v končni fazi oksidacija; barva roza (7.5YR 7/4) do rdečkasto rumena (7.5YR 7/6); vel. 6,7 × 6,3 cm.
 14. Odlomek ostenja posode s poševnimi in vodoravnimi rebri, na zunanji površini ostanki premaza šibko rdeče (10R 4/4), rdeče (2.5YR 4/6), srebrno sive in črne barve, na notranji površini ostanki premaza črne barve. Sestava srednje zrnata; površina luknjičasta; žganje nepopolno oksidacijsko; barva rdečkasto rjava (5YR 5/4); vel. 7,3 × 4 cm.
- BRATINA, P. 1997, Godovič – Jelenšek. – *Varstvo spomenikov* 36, 146.
- BRATINA, P., B. LAHARNAR, D. SVOLJŠAK 2022, Jelenšek nad Godovičem. Gradišče in grobišče iz starejše železne dobe / Jelenšek above Godovič (Slovenia). Hillfort and cemetery from the Early Iron Age. – *Arheološki vestnik* 73, 585–600. (DOI: 10.3986/AV.73.15)
- CAPUIS, L. 1993, *I Veneti: società e cultura di un popolo dell'Italia preromana*. – Milano.
- DULAR, J. 1982, *Halštatska keramika v Sloveniji (Die Grabkeramik der älteren Eisenzeit in Slowenien)*. – Dela SAZU 23.
- DULAR, J. 2003, *Halštatske nekropole Dolenjske / Die hallstattzeitlichen Nekropolen in Dolenjsko*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 6. (DOI: 10.3986/9789610502944)
- ERŽEN, J. 1963, Arheološki objekti na Sorškem polju. – *Loški razgledi* 10, 74–83.
- ERŽEN, J. 1965, Godeške Dobrave. – *Varstvo spomenikov* 9 (1962–1964), 191.
- GABROVEC, S. 1960a, Mesto Kranja v prazgodovini slovenskega ozemlja. – V: *900 let Kranja: spominski zbornik*, 11–30, Kranj.
- GABROVEC, S. 1960b, Prazgodovinski Bled (The Prehistory of Bled). – Dela 1. razreda SAZU 12/8.
- GABROVEC, S. 1965, Kamniško ozemlje v prazgodovini. – *Kamniški zbornik* 10, 89–134.
- GABROVEC, S. 1974, Halštatske nekropole v Bohinju (Die Hallstattnekropolen in Bohinj). – *Arheološki vestnik* 25, 287–318.
- GABROVEC, S. 1987, Jugoistočnoalpska regija sa zapadnom Panonijom (Uvod, Dolenjska grupa, Svetolucijska grupa, Notranjska grupa, Ljubljanska grupa). – V: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* 5, 25–182, Sarajevo.
- GABROVEC *et al.* 2006 = S. Gabrovec, A. Kruh, I. Murgelj, B. Teržan 2006, *Stična II/1. Gomile starejše železne dobe. Katalog / Stična II/1. Grabhügel aus der älteren Eisenzeit. Katalog*. – Katalogi in monografije 37.
- GORIŠEK, D. 1956, Ob dvajsetletnici muzejskega dela v Škofji Loki. – *Loški razgledi* 3, 264–267.
- GRAHEK, L. 2004, Halštatska gomila na hribu v Metliki / A Hallstatt tumulus at Hrib in Metlika. – *Arheološki vestnik* 55, 111–206.
- GUŠTIN, M. 1991, *Posočje in der jüngereren Eisenzeit / Posočje v mlajši železni dobi*. – Katalogi in monografije 27.
- GUŠTIN, M., T. KNIFIC 1973, Halštatske in antične najdbe iz Javora (Funde aus Hallstatt- und Römerzeit in Javor). – *Arheološki vestnik* 24 (1975), 831–847.
- HOLZER, V. 1999, Sechs späthallstatt-/frühlatènezeitliche Glasperlen aus Vicence, Böhmen. – *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien* 101A, 81–96.
- HORVAT, J., V. SVETLIČIČ, 1997, Katalog. – V: J. Horvat, *Sermin. Prazgodovinska in zgodnjerska naselbina v*

- severozahodni Istri / Sermin. A prehistoric and Early Roman settlement in Northwestern Istria. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 3, 171–193. (DOI: 10.3986/9789610503170)
- KOS, P. 1973, Koritnica ob Bači. – *Arheološki vestnik* 24, 848–873.
- KRIŽ B., P. TURK 2003, *Steklo in jantar Novega mesta. Katalog arheološke razstave*. – Novo mesto–Ljubljana.
- KRUH, A. 2022, Železnodobno grobišče v Kobaridu: raziskave leta 1979 / Iron Age cemetery in Kobarid (Slovenia): investigations in 1979. – *Arheološki vestnik* 73, 507–537. (DOI: 10.3986/AV.73.13)
- LEBEN, F. 1959, Nova arheološka odkritja v okolici Škofje Loke. – *Loški razgledi* 6, 83–90.
- LEBEN, F. 2001, Arheološka podoba Dobrav. – *Kronika župnije Reteče*, 46–48.
- MLINAR, M., S. TECCO HVALA 2022, Poselitvena slika posoške/svetolucijske skupine – nova najdišča in spoznanja / Settlement in the Posočje/Sveta Lucija group – new sites and insights. – *Arheološki vestnik* 73, 397–469. (DOI: 10.3986/AV.73.11)
- PRELOŽNIK, A. 2007, Japodska princesa z Libne? Ženska knežja oprava iz Špilerjeve gomile 2 na Libni. – V: M. Blečić, M. Črešnar, B. Hänsel, A. Hellmuth, E. Kaiser, C. Metzner-Nebelsick (ur.), *Scripta praehistorica in Honorem Biba Teržan*, Situla 44, 505–517.
- RAMŠAK, A. 2009, Gomile starejše železne dobe na Godeško-Reteških dobravah pri Škofji Loki (Early Iron Age tumuli at Godeško-Reteške dobrave near Škofja Loka). – *Arheološki vestnik* 60, 33–61.
- RANT, A. 2000, Začetki arheoloških raziskav na Škofjeloškem ozemlju. – *Loški razgledi* 47, 189–191.
- RKD 2022, Register kulturne dediščine. (<https://www.gov.si/teme/register-kulturne-dediscine/>)
- SARACINO, M. 2014, *Dalla terra al fuoco. La tecnologia ceramica degli antichi Veneti*. – Fecit te 4.
- STARE, F. 1954, Dva ilirska grobova iz Kranja (Zwei illyrische Gräber aus Kranj). – *Arheološki vestnik* 5, 112–122.
- SVOLJŠAK, D. 1997, Godovič – Jelenšek. – *Varstvo spomenikov* 36, 235.
- ŠAŠEL, J. 1975, Smladnik. – V: *Arheološka najdišča Slovenije*, Ljubljana, 173.
- ŠKVOR JERNEJČIČ, B. 2017, Starejšeželeznodobne gomile na Gorenjskem. Žgani grobovi pri Vili Prah in na Koroški cesti v Kranju / Early Iron Age tumuli in the Gorenjska region. Cremation burials at Vila Prah and Koroška cesta in Kranj. – *Arheološki vestnik* 68, 117–196.
- ŠUBIC, Z. 1998, Poselitev loškega ozemlja v arheoloških obdobjih. – *Loški razgledi* 45, 19–31.
- ŠUBIC, Z. 1999, Enota za arheologijo. Ob 60-letnici Loškega muzeja v Škofji Loki. – *Loški razgledi* 46, 227–238.
- TECCO HVALA, S. 2012, *Magdalenska gora. Družbena struktura in grobni rituali železnodobne skupnosti / Magdalenska gora. Social structure and burial rites of the Iron Age community*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 26. (DOI: 10.3986/9789612546007)
- TECCO HVALA, S. 2014, Lončene situle iz starejše železne dobe na območju Slovenije (Early Iron Age ceramic situlae from Slovenia). – V: S. Tecco Hvala (ur.), *Studia Praehistorica in Honorem Janez Dular*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 30, 323–339. (DOI: 10.3986/9789610503651)
- TECCO HVALA, S., B. ŠKVOR JERNEJČIČ 2017, Raztresene najdbe v gomilah in njihov značaj / Stray finds in the tumuli and their interpretation. – V: S. Tecco Hvala, *Molnik pri Ljubljani v železni dobi / The Iron Age site at Molnik near Ljubljana*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 36, 119–123, 161–165. (DOI: 10.3986/9789610503750)
- TERŽAN, B. 1976, Certoška fibula (Die Certosafibel). – *Arheološki vestnik* 23, 317–537.
- TERŽAN, B. 1990, *Starejša železna doba na Slovenskem Štajerskem / The Early Iron Age in Slovenian Styria..* – Katalogi in monografije 25.
- TERŽAN, B., F. LO SCHIAVO, N. TRAMPUŽ-OREL 1984, *Most na Soči (S. Lucia) 2. Szombathyjeva izkopavanja. Table / Most na Soči (S. Lucia) 2. Die Ausgrabungen von J. Szombathy. Tafelband*. – Katalogi in monografije 23/2.
- VALIČ, A. 1975, Oris 20-letnih raziskovanj grobišča v Kranju. – *Kranjski zbornik* 1975, 159–167, Kranj.
- VALIČ, A. 1980, Mesta arheoloških najdb v Kranju in okolici. – *Kranjski zbornik* 1980, 110–117, Kranj.
- VALIČ, A. 1982, Arheološka raziskovanja na kranjskem območju v preteklih štirih desetletjih. – V: J. Žontar, *Zgodovina mesta Kranja*, V – XXIII, Kranj.
- VALIČ, A. 1983, Prazgodovinske grobne in naselbinske najdbe v Kranju. Zaščitna arheološka izkopavanja okoli Farne cerkve l. 1972 (Vorgeschichtliche Grab- und Siedlungsfunde in Kranj. Archäologische Schutzgrabungen um die Pfarrkirche herum im J. 1972). – *Arheološki vestnik* 34, 129–139.
- VINAZZA, M. 2011, *Prazgodovinski štanjel na Krasu*. – Diplomsko delo /Diploma thesis, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- VINAZZA, M. 2021, *Lončarstvo pozne bronaste in starejše železne dobe v zahodni Sloveniji*. – Doktorska disertacija / PhD thesis, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- VOJAKOVIČ, P. 2008, Starejšeželeznodobna gomila z Vrtničnjaka nad Tupaličami pri Preddvoru na Gorenjskem (The Early Iron Age tumulus from Vrtničnjak above Tupaliče near Preddvor, Slovenia). – *Arheološki vestnik* 59, 149–188.
- ŽLEBNIK, L. 1975, Hidrogeološke razmere na Sorškem polju (Hydrogeologic Features of the Sora Field). – *Geologija* 18/16, 259–288.

Neobjavljena poročila / Unpublished reports

- BREZIGAR, B. 2021, *Preliminarno poročilo o arheološkem izkopavanju na Trati pri Škofji Loki zaradi širitve stavbnih zemljišč vzhodno od obstoječe industrijske cone Trata na območju arheološkega najdišča Godešič – modul 6 (parc. št. 162/1, k.o. Godešič)*, (hrani ZVKDS, OE Ljubljana).
- BREZIGAR, B., I. KLOKOČOVNIK 2018, *Preliminarno poročilo o arheološkem izkopavanju na Trati pri Škofji Loki zaradi širitve stavbnih zemljišč vzhodno od obstoječe industrijske cone Trata na območju arheološkega najdišča Godešič (parc. št. 162/2, k.o. Godešič)*, (hrani ZVKDS, OE Ljubljana).
- ERŽEN, J. 1963, *Arheološki objekti na Sorškem polju*, (hrani ZVKDS, OE Ljubljana).
- KOVAČ, O. 2017, *Strokovno poročilo o predhodni arheološki raziskavi – arheološki izkop ročnih in strojnih testnih jarkov na območju parcel št. 162/1 in 162/2, k.o. Gode-*

šič na območju Trata v Škofji Loki, občina Škofja Loka, (hrani ZVKDS OE Ljubljana).
LEBEN-SELJAK, P. 2022, *Antropološka analiza žganih grobov: Trata – Filc 2020* (Arhiv Avgusta d.o.o.).
OREHEK, B., M. LAVRINC, N. VERŠNIK, T. MULH 2022, *Ocena arheološkega potenciala za območje DPN*

za železniško progo Ljubljana – Kranj – Jesenice (metode 5–6). Poročilo št.: 00-0018/2013-BO-2022-30, (hrani ZVKDS, OE Ljubljana).
RUPNIK, J., M. PEČOVNIK, B. KLEZIN 2016, *Arheološko dokumentiranje uničenja v bližini naselja Trnje pri Škofji Loki*, (hrani ZVKDS, OE Ljubljana).

Two Early Iron Age tumuli at Godeško-Reteške dobrave near Škofja Loka

Summary

The tumuli burial ground at Godeško-Reteške dobrane extends over the undulating plain of Sorško polje, which gradually descends from Kranj towards Godešič and Medvode (Fig. 1). It is situated on a gravelly terrace of the Sava River, covered with a thick layer of clay with pebbles, under which there is conglomerate that outcrops to the surface in some places. On the western side, the terrace is delineated by the Žabnica stream, the only surface water at Sorško polje, while on the southern side, it steeply descends towards the deeply cut valley of the Sora River.

The cemetery encompasses 55 recognised tumuli arranged in individual clusters. Six tumuli have been researched in 1936 or 1939, one of the tumuli was excavated and restudied in 1940. The same year, tumulus R 20 was excavated, and in 1958 the tumuli R 19 (A), R 18 (B), R 22 (C), and G 3 (D) (Fig. 1). In tumulus R 19 (A) no graves were discovered; on the basis of the finds and the so-called charcoal layer, cremation burials are assumed here. In the excavated part of tumulus R 18 (B), no graves were recorded either; despite the fact that pottery fragments appeared in the filling of the tumulus, cremated remains are not mentioned. Tumulus R 22 (C) was only partially excavated with a control trench, that contained no finds. During the excavation of a control trench, a poorly preserved cremation grave was found in tumulus G 3 (D) at its southern rim, along with several sporadic finds in the fill of the tumulus. The quantity of highly fragmented finds indicates that the tumulus may have contained several graves that have been destroyed. Tumuli R 19 (A) and R 18 (B) were probably also looted and destroyed.

Recent archaeological excavations at Godeško-Reteške dobrane were carried out between 2017 and 2020 due to the expansion of the Trata–Filc indus-

trial zone near Škofja Loka. During these excavations, a previously unknown Bronze Age lowland settlement was found and two tumuli from the Early Iron Age were scientifically studied. The tumuli are located one and almost two kilometres, respectively, from the other tumuli clusters of this cemetery to the west and bearing the marks G 21 and G 22 (Fig. 1). Furthermore, a prehistoric cremation grave with fragments of a ceramic urn and fragments of burnt bones was discovered in 2022 during preliminary archaeological survey on the Ljubljana–Kranj–Jesenice railway line. It is an isolated urn grave that could belong to an Iron Age burial ground at Godeško-Reteške dobrane, either as a flat grave and thus an example of a different type of burial costum compared to burials under the tumulus or as a remnant of a grave from the today flattened and no longer recognisable tumulus, which would be indicated by a shallow occurrence of urn remains and partial destruction of the grave by agricultural cultivation. The 2020 investigated tumuli G 21 and G 22, which are the subject of this article, were positioned next to each other in such a way that they touched (Figs. 2–4), which is most likely due to the fact that they must have lowered and spread slightly over time. From their position, it was not possible to determine which tumulus had been constructed first. The tumuli were covered by forest humus and a thinner layer of subsurface humus. The fill of the tumuli was homogeneous and consisted of soft silty soil with no visible changes in the layer due to levelling or potential excavations. An exception was a modern looting pit in the centre of tumulus G 22. Scattered finds were revealed in the fill of both tumuli, including fragments of ceramic vessels, various metal finds, and glass beads. Numerous fragments of Bronze Age pottery were also discovered, indicating that the material for the tumulus fill originates from the im-

mediate area, where the Bronze Age settlement was located. The base soil on which the tumuli were built consists of a yellowish-brown loamy soil layer, into which Bronze Age structures were dug and which matches the structure and colour of the tumulus fill. The tumuli had partially preserved stone wreath made of large conglomerate stones, which were obviously brought from elsewhere since the conglomerate does not outcrop in the immediate vicinity. On the outside of the stone wreaths the two tumuli were surrounded by a concentric strip of darker soil. This was a part of the tumulus fill that eroded over time and accumulated at the bottom of the tumuli. Sporadic finds originating most likely from destroyed Iron Age graves were also found in this dark soil.

In tumulus G 21, three graves were preserved within the stone wreath in the northwestern part (Figs. 2, 5–7). Grave pits were dug into the tumulus fill and partially in the underlying stratum. Since the filling of the graves did not differ from that of the tumulus, grave pits could not be determined. The graves were discerned by grave goods and cremated remains.

Grave G 21/1 is a cremation grave without an urn. It contains a vessel, a spearhead, an axe, and a fibula (Fig. 5), indicating that it is the burial of a male. On top of the cremated remains was a bronze fibula, that had not been exposed to fire (Fig. 8: a). Grave G 21/3 also did not contain an urn, but only cremated remains, again with a bronze fibula on top (Figs. 7; 8: b). Grave 21/3 was an urn grave: a ceramic pot served as an urn, of which only the bottom part is preserved (Fig. 6). It is possible that the grave was damaged in the upper part. In tumulus G 22, no graves have been preserved (Fig. 2).

The urn grave G 21/2 did not contain any grave goods that would allow a chronological classification, while grave G 21/1 can be dated to the middle of the 5th or the beginning of the 4th century BC by the Eastern-Alpine animal fibula with a crossbow spring. In accordance with this, the iron two-sided winged axe and an iron spearhead (Pl. 1: 1–4) can also be dated to the same period. In the Late Hallstatt period such weapons appear in Sv. Lucija and Notranjska Hallstatt cultural groups. Grave G 21/3 is contemporary with grave G 21/1, considering the Certosa fibula of type XIII after Teržan (Fig. 8: b; Pl. 1: 6), which belongs to variant XIIIa due to the globular shape of the knob on the foot and the transverse ribs. Such fibulae are typical for the period of Sv. Lucija IIB2 in Sv. Lucija circle. The grave discovered in 1958 in tumulus G 3 (D) also belongs to the 5th century BC, containing two Certosa fibulae of types XIII and II, a bronze ribbed bracelet with open ends,

a bronze rectangular belt buckle, two iron knives and fragments of several ceramic vessels, including a ribbed pithos and a footed situla, both with painted decoration of red and black stripes.

Scattered finds from destroyed graves that appeared sporadically in the fill of tumuli G 21 and G 22 (Pls. 2–5) indicate a somewhat longer timespan. Most of the pottery fragments are of red-black painted pottery among which ciboria (Pls. 2: 1; 3: 1; 5: 2) and bowls (Pls. 2: 4; 3: 4; 4: 2) can be identified as vessel forms. The red-black painting of pottery appears in the Sv. Lucija and Dolenjska cultural circles towards the end of the 7th and in the 6th century BC and is linked to the Posočje area (Sv. Lucija cultural circle) and Veneti area of Padova and Este.

In the centre of tumulus G 21, a bow of a fibula (Fig. 9a; Pl. 2: 8) was found, which, due to the emphasised transverse rib, can be ascribed to a Certosa type V fibula, which appeared at the beginning of the 5th century BC in a wide area between the Po and the Danube. Also discovered in the centre of this tumulus, were two bronze knobs, possibly belonging to the foot and bow of the same fibula (Fig. 9b,c; Pl. 2: 9,10). According to Teržan, a mushroom-shaped knob on the foot of the fibula and a relatively narrow flat knob on the bow are typical of Certosa fibulae of type X variant d or f, which mark the Late Hallstatt period attire. A bow of another very poorly preserved fibula, probably of Certosa type V (Pl. 4: 16), was found in the strip of darker soil around the rim of tumulus G 21. The fills of both tumuli also contained parts of full bronze ribbed bracelets (Pls. 3: 13; 4: 11,15) and a fragment of a bronze object, possibly the bow of another Certosa fibula or a partial fragment of a bracelet (Pl. 5: 10). The ribbed style is characteristic of the attire of the Dolenjska Hallstatt group, where it appeared in the Stična stage and remained in use in various variants to the Negova horizon. At the tumuli burial ground at Godeško-Reteške dobrove, a similar bracelet was discovered in a presumably female grave in tumulus G 3 (D).

An iron rhombic belt buckle (Pl. 5: 12), which is a fairly frequent grave good of the serpentine fibula stage and in the early Certosa horizon in the area of the Dolenjska Hallstatt circle, was found in the fill of tumulus G 22.

In the fill of tumulus G 21, barrel-shaped beads made of dark blue glass with layered yellow-white eyes and yellow knobs applied at the edges were scattered (Fig. 10; Pl. 4: 10, 17). These beads are common in the Dolenjska region, in the 5th and 4th centuries BC. Another bead from tumulus G 21 made of opaque brown glass with white wavy lines and applied yel-

low knobs could be defined as a spindle whorl (*Fig. 11; Pl. 2: 12*).

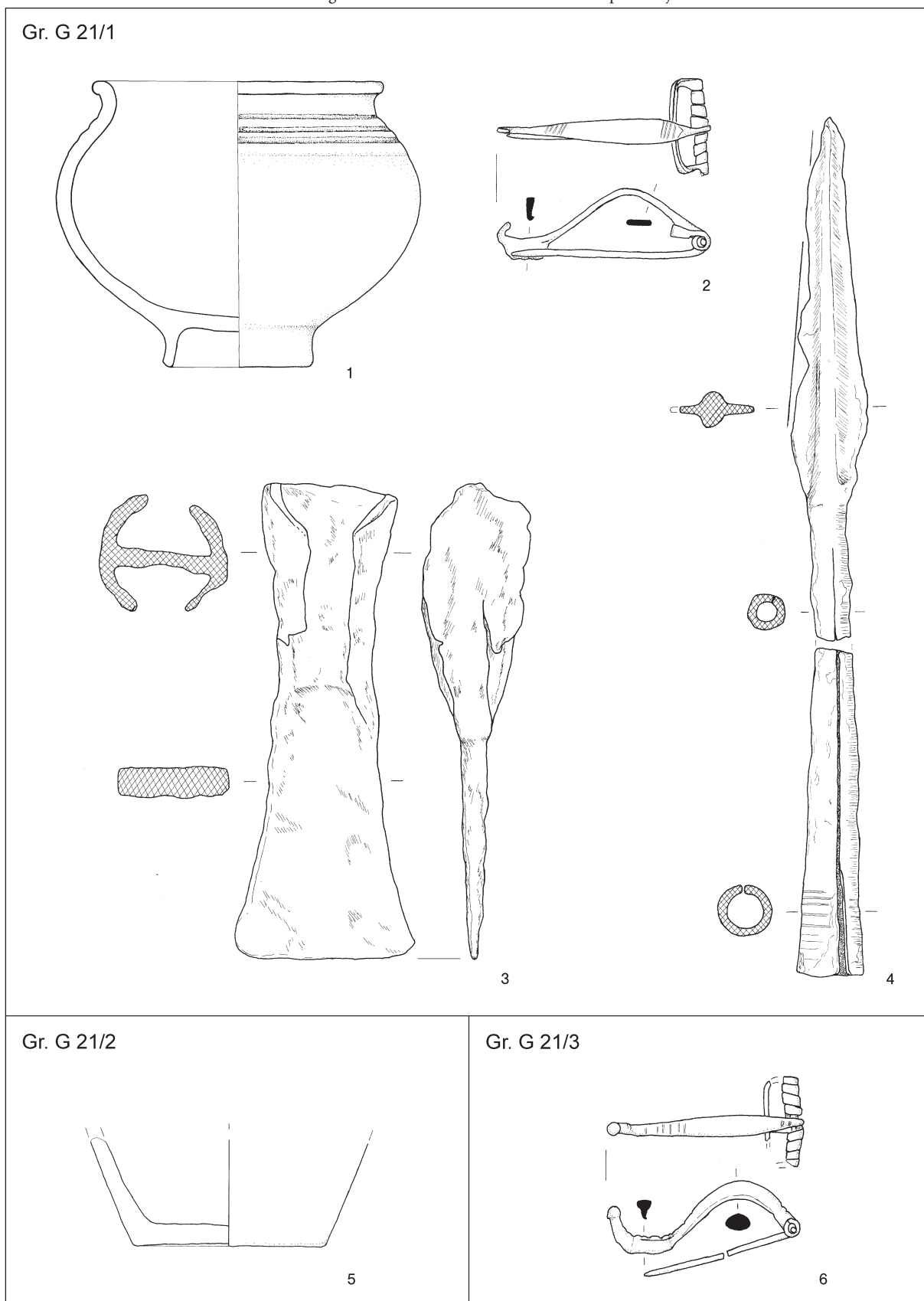
Despite a somewhat larger time span, all Iron Age finds discovered in tumuli G 21 and G 22 can be assigned to the Late Hallstatt period, which coincides with the Sv. Lucija I**b**–c phase in Posočje and the Negova stage in Dolenjska. With the exception of the Bronze Age settlement finds, which are not discussed here, the absence of any older finds is also indicative for a dating to the Late Hallstatt period.

The graves discovered in tumuli at Godeško-Reteške dobrane do not differ from other so far researched burial grounds of the Gorenjska Hallstatt cultural group, regarding the manner of burial, for which

several cremation graves under a tumulus are typical. Burial grounds of the Gorenjska Hallstatt cultural group also show connections with Sv. Lucija and Dolenjska Hallstatt cultural groups in this period, especially with ribbed bracelets, glass beads, the rhombic belt buckle, a long spearhead and the ciborium, which are connected to the Dolenjska Hallstatt group and the Eastern-Alpine animal and Certosa fibulae of types V., X., and XIII, which occur in both the Dolenjska and Sv. Lucija circles. Connections with the latter reflect primarily in the painted pottery and the iron two-sided winged axe, found in the Late Hallstatt contexts in Sv. Lucija and also in the Notranjska cultural group.

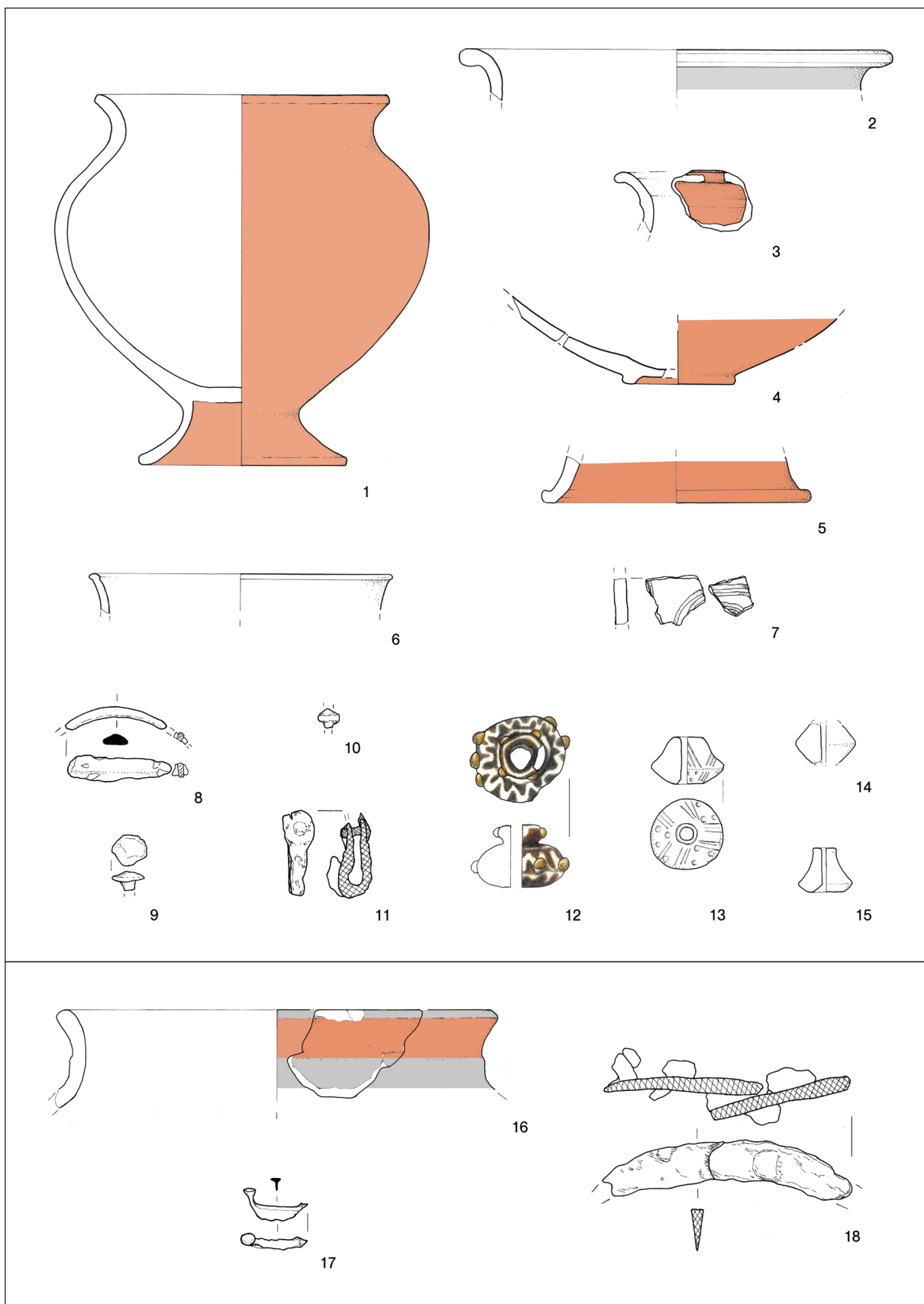
Barbara Brezigar
Zavod za varstvo kulturne dediščine
Območna enota Nova Gorica
Delpinova 16
SI-5000 Nova Gorica
barbara.brezigar@zvkds.si

Slikovno gradivo: Sl. 2 (izdelava: Barbara Brezigar, Klemen Dremelj, Avgusta d.o.o.). – *Sl. 3* (izdelava: Avgusta d.o.o.). – *Sl. 4* (foto: Ines Klokočovnik, Avgusta d.o.o.). – *Sl. 5, 6* (foto: Marko Kot, Avgusta d.o.o.). – *Sl. 7* (foto: Jan Križaj, Avgusta d.o.o.). – *Sl. 8–11* (foto: Barbara Brezigar, Avgusta d.o.o.). – *T. 1–5* (risba: Barbara Brezigar, Lea Svrzikapa, Avgusta d.o.o.).
Illustrations: Fig. 2 (elaborated: Barbara Brezigar, Klemen Dremelj, Avgusta d.o.o.). – *Fig. 3* (elaborated: Avgusta d.o.o.). – *Fig. 4* (photo: Ines Klokočovnik, Avgusta d.o.o.). – *Fig. 5, 6* (photo: Marko Kot, Avgusta d.o.o.). – *Fig. 7* (photo: Jan Križaj, Avgusta d.o.o.). – *Fig. 8–11* (photo: Barbara Brezigar, Avgusta d.o.o.). – *Pl. 1–5* (drawing: Barbara Brezigar, Lea Svrzikapa, Avgusta d.o.o.).

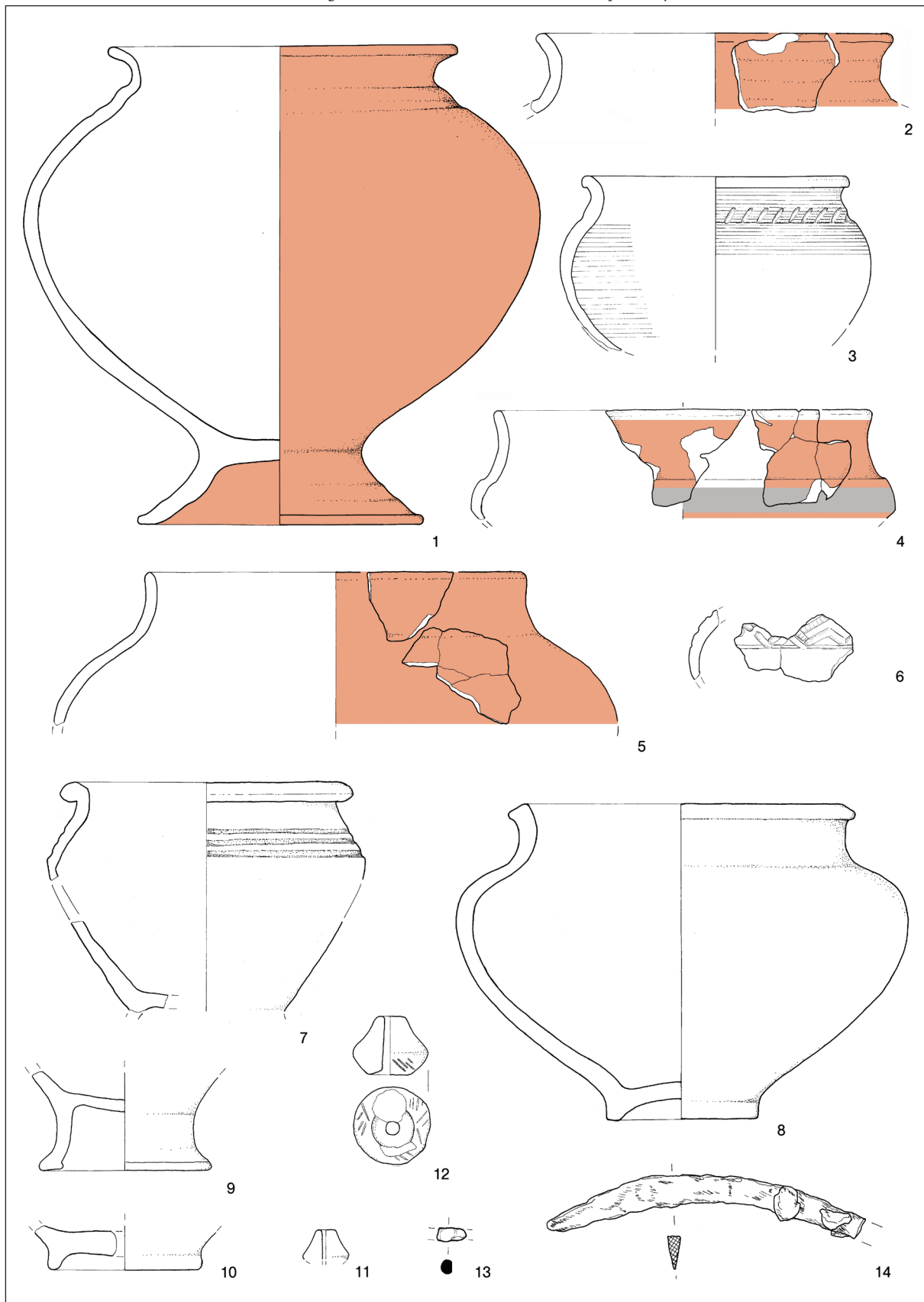
T. 1: Godeško-Reteške dobrave, gomila G 21. Pridatki v grobovih 1–3. 1,5 keramika; 2,6 bron; 3,4 železo. M. 2–4,6 = 1:2, ostalo 1:3.

Pl. 1: Godeško-Reteške dobrave, tumulus G 21. Grave goods in graves 1–3. 1,5 pottery; 2,6 bronze; 3,4 iron. Scale 2–4,6 = 1:2, other 1:3.

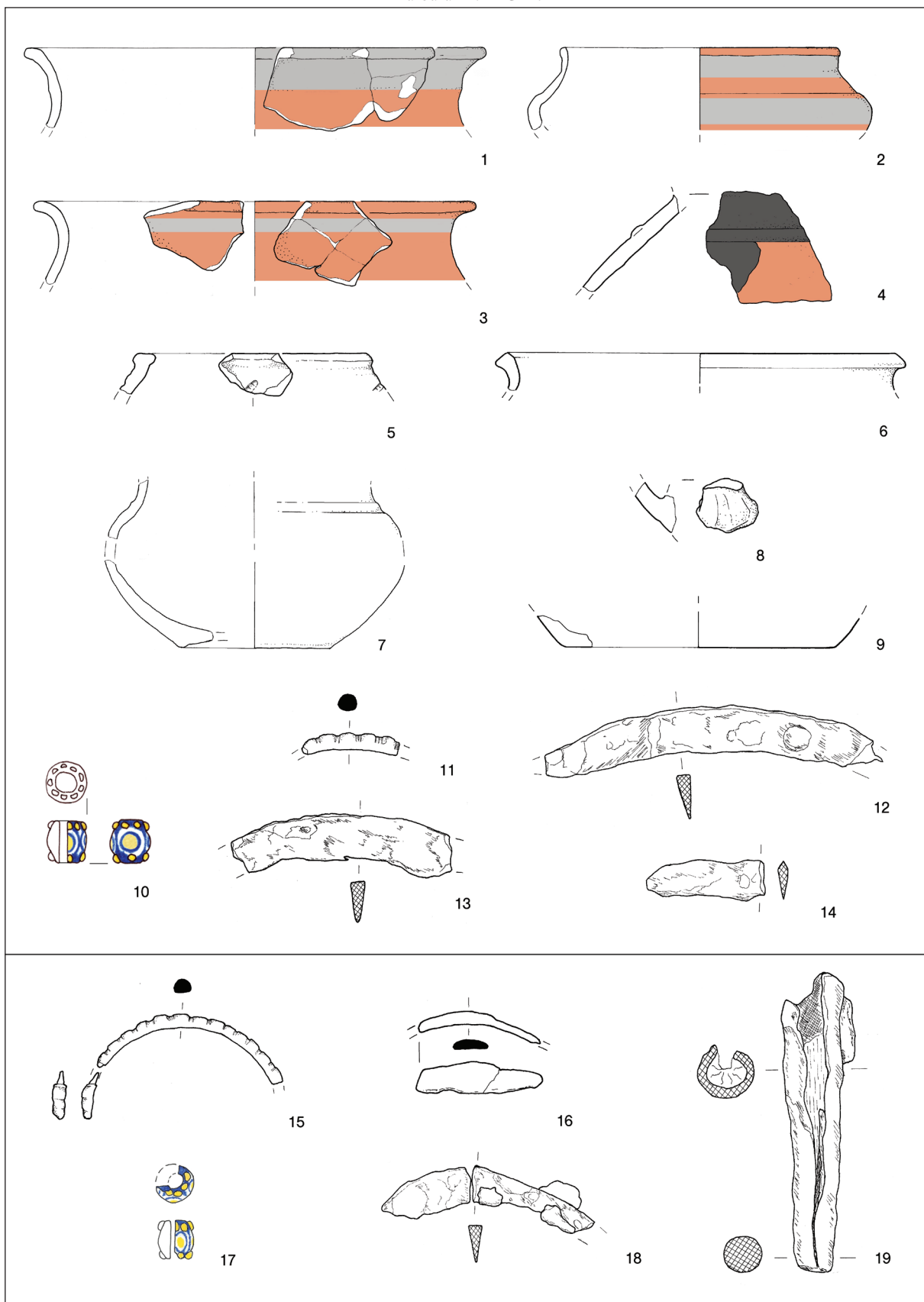
T. 2: Godeško-Reteške doline. Najdbe z območja uničenih grobov v sredini gomil G 21 (1–15) in G 22 (16–18). 1–7, 13–16 keramika; 8–10, 17 bron; 11, 18 železo; 12 steklo. M. 8–12, 17, 18 = 1:2; ostalo 1:3.

Pl. 2: Godeško-Reteške doline. Finds from the area of destroyed graves in the centre of tumuli G 21 (1–15) and G 22 (16–18). 1–7, 13–16 pottery; 8–10, 17 bronze; 11, 18 iron; 12 glass. Scale 8–12, 17, 18 = 1:2; other 1:3.

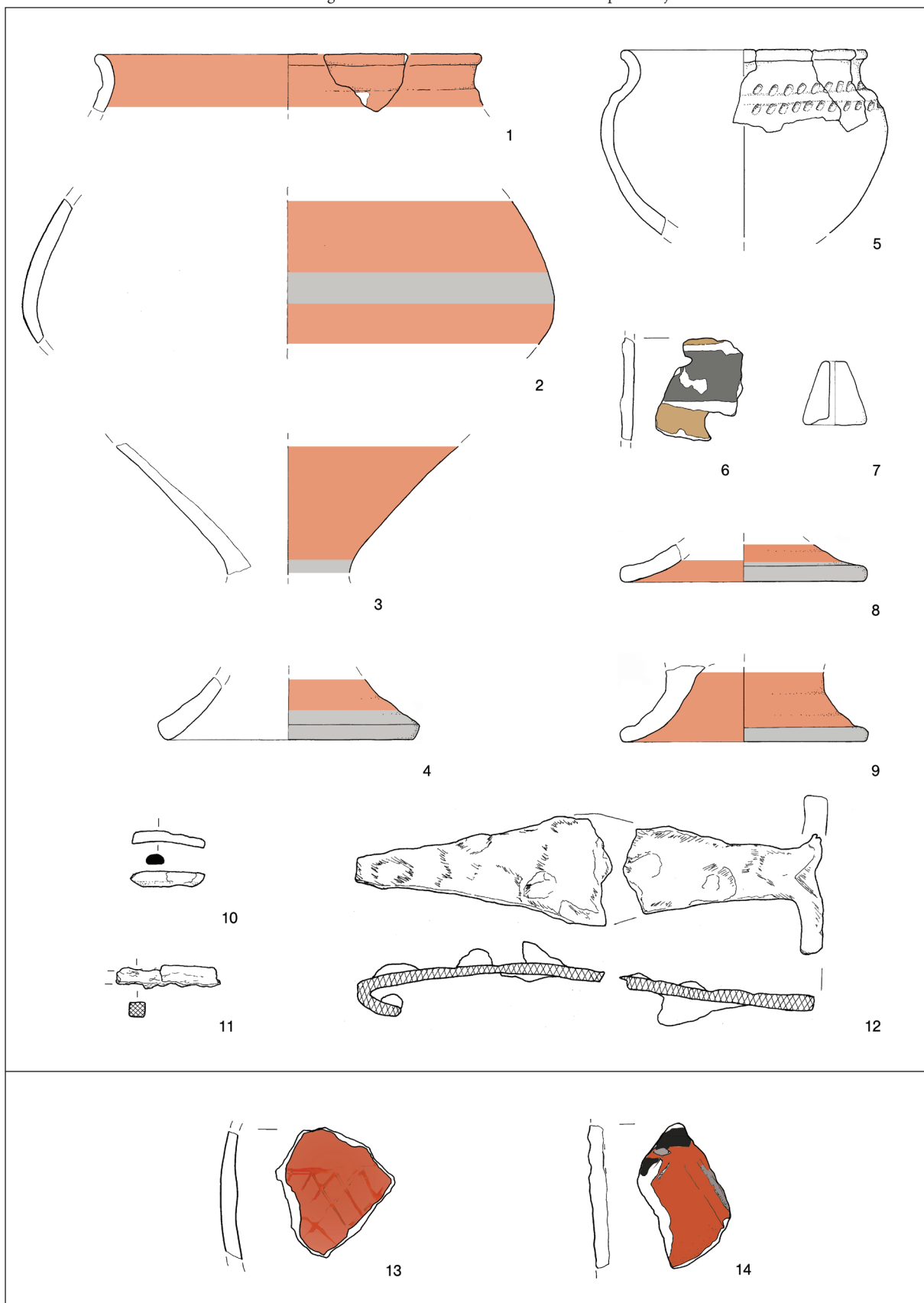
T. 3: Godeško-Reteške dobrave, gomila G 21. Najdbe iz uničenih grobov na južnem obodu gomile. 1–12 keramika; 13 bron, 14 železo. M. 13,14 = 1:2; ostalo 1:3.

Pl. 3: Godeško-Reteške dobrave, tumulus G 21. Finds from destroyed graves at the southern rim of the tumulus. 1–12 pottery, 13 bronze, 14 iron. Scale 13,14 = 1:2; other 1:3.

T. 4: Godeško-Reteške dobrane, gomila G 21. Najdbe iz gomilnega nasutja (1-14) in temnega pasu zemljine okoli gomile (15-19). 1-9 keramika; 10,17 steklo; 11,15,16 bron; 12-14,18-19 železo. M. 10-19 = 1:2; ostalo 1:3.

Pl. 4: Godeško-Reteške dobrane, tumulus G 21. Finds from the tumulus fill (1-14) and dark strap of soil around the tumulus (15-19). 1-9 pottery; 10,17 glass; 11,15,16 bronze; 12-14,18-19 iron. Scale 10-19 = 1:2; other 1:3.

T. 5: Godeško-Reteške dobrave, gomila G 22. Najdbe iz gomilnega nasutja (1-12) in plasti pod gomilo (13,14). 1-9,13-14 keramika; 10 bronze; 11,12 železo. M. 10-12 = 1:2; ostalo 1:3.

Pl. 5: Godeško-Reteške dobrave, tumulus G 22. Finds from the tumulus fill (1-12) and layers under the tumulus (13,14). 1-9,13-14 pottery; 10 bronze; 11,12 iron. Scale 10-12 = 1:2; other 1:3.

